

**INSTYTUT DENDROLOGII PAN
ARBORETUM KÓRNICKIE**

*Kuźniczka
park*

**SPACER
PO
ARBORETUM**

<http://rcin.org.pl>

Plan Arboretum Kórnickiego
z podziałem na sekcje

INSTYTUT DENDROLOGII PAN
W KÓRNIKU

SPACER PO ARBORETUM

Władysław Bugala
Barnasz Bujarczuk

SPACER PO
ARBORETUM

SPACER
Sorus

POZNAŃ – KÓRNIK 1993

SPACER PO ARBORETUM

- 1. wejście
- 2. ogródki
- 3. ogródki
- 4. ogródki
- 5. ogródki
- 6. ogródki
- 7. ogródki
- 8. ogródki
- 9. ogródki
- 10. ogródki
- 11. ogródki
- 12. ogródki
- 13. ogródki
- 14. ogródki
- 15. ogródki
- 16. ogródki
- 17. ogródki
- 18. ogródki
- 19. ogródki
- 20. ogródki
- 21. ogródki
- 22. ogródki
- 23. ogródki
- 24. ogródki
- 25. ogródki
- 26. ogródki
- 27. ogródki
- 28. ogródki
- 29. ogródki
- 30. ogródki
- 31. ogródki
- 32. ogródki
- 33. ogródki
- 34. ogródki
- 35. ogródki
- 36. ogródki
- 37. ogródki
- 38. ogródki
- 39. ogródki
- 40. ogródki
- 41. ogródki
- 42. ogródki
- 43. ogródki
- 44. ogródki
- 45. ogródki
- 46. ogródki
- 47. ogródki
- 48. ogródki
- 49. ogródki
- 50. ogródki
- 51. ogródki
- 52. ogródki
- 53. ogródki
- 54. ogródki
- 55. ogródki
- 56. ogródki
- 57. ogródki
- 58. ogródki
- 59. ogródki
- 60. ogródki
- 61. ogródki
- 62. ogródki
- 63. ogródki
- 64. ogródki
- 65. ogródki
- 66. ogródki
- 67. ogródki
- 68. ogródki
- 69. ogródki
- 70. ogródki
- 71. ogródki
- 72. ogródki
- 73. ogródki
- 74. ogródki
- 75. ogródki
- 76. ogródki
- 77. ogródki
- 78. ogródki
- 79. ogródki
- 80. ogródki
- 81. ogródki
- 82. ogródki
- 83. ogródki
- 84. ogródki
- 85. ogródki
- 86. ogródki
- 87. ogródki
- 88. ogródki
- 89. ogródki
- 90. ogródki
- 91. ogródki
- 92. ogródki
- 93. ogródki
- 94. ogródki
- 95. ogródki
- 96. ogródki
- 97. ogródki
- 98. ogródki
- 99. ogródki
- 100. ogródki

INSTYTUT DENDROLOGII PAN
W KÓRNIKU

Fotografia na okładce: Mieczysław Kocuch
(Mieczysław Kocuch)

Wydawca: Władysław Bugała
Kierownik: Władysław Bugała
Kierownik: Władysław Bugała

Wydawca: Władysław Bugała
Kierownik: Władysław Bugała

Władysław Bugała
Tomasz Bojarczuk

Krótką historią Arboretum w Kórniku
Pokoje i warunki klimatyczne
Trasa spaceru

SPACER PO ARBORETUM

A - 1921

Printed in Poland

ISBN 83-8339-10-X

Wydawnictwo SORUS
Dzielnica ul. Piotrowska 31
Skład i druk własny
Wydanie I
Druk wykonał drukarnia: drukarnia SERIGRA

POZNAŃ – KÓRNIK 1993

Fotografia na okładce: Magnolia pośrednia
(*Magnolia soulangeana*)

Autorzy fotografii: Elżbieta Szubert
Władysław Bugała
Kazimierz Jakusz

Redaktor: Genowefa Koebsch

Redaktor techniczny: Władysław Mazur

Wydano z pomocą finansową PAN

A - 495/2

Printed in Poland

ISBN: 83-85599-10-X

Wydawnictwo SORUS
Daszewice, ul. Piotrowska 31
Skład i druk własny
Wydanie I
Druk wkładki kolorowej i okadki: SERIGRAF – Suchy Las

KRÓTKA SPIS TREŚCI ARBORETUM W KÓRNIKU

Krótką historia Arboretum w Kórniku	7
Położenie i warunki środowiskowe	15
Trasa spaceru	19

i krzewów. Należy do największych pod względem ilości gatunków i odmian parków dendrologicznych w Europie środkowej. Można się również poszczycić najstarszymi w Polsce kolekcjami drzew i krzewów. Wiele egzemplarzy o imponujących często rozmiarach ma dzisiaj 130 - 150 lat. Pochodzą one z najdawniejszego okresu wprowadzania obcych drzew i krzewów do uprawy w parku kórnickim, z czasów działalności w latach 1826-1881 Tytusa Działyńskiego, ówczesnego właściciela dóbr kórnickich.

Historia powstania Arboretum w Kórniku sięga więc pierwszej połowy XIX w. i jest ściśle związana z osobami dwóch ostatnich właścicieli Kórnika z rodu Działyńskich - wspomnianego wyżej Tytusa oraz jego syna Jana Nepomucena. Szczególnie Jan Działynski zgromadził w Kórniku bardzo bogate kolekcje drzew i krzewów w określonym celu. Miał to być, jak sam się wyrażał „ogród botaniczny szkoły lesnej”.

Już jednak znacznie wcześniej teren obecnego Arboretum zajmował park otaczający siedzibę właścicieli - Zamek Kórnicki.

Wydawca: Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Autoryzacja: Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Redakcja: Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Redakcja: Państwowe Wydawnictwo Naukowe

SPIS TREŚCI

7	Krótkie historje Arboretum w Kōminie
13	Polożenie i warunki środowiskowe
19	Prasa spaceru

Wydawca: Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Wydawca: Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Wydawca: Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Wydawca: Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Wydawca: Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Wydawca: Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Wydawca: Państwowe Wydawnictwo Naukowe

KRÓTKA HISTORIA ARBORETUM W KÓRNIKU

Arboretum Kórnickie jest od dawna powszechnie znanym w Polsce i poza granicami zbiorem obcych drzew i krzewów. Należy do największych pod względem liczby gatunków i odmian parków dendrologicznych w Europie środkowej. Może się również poszczycić najstarszymi w Polsce kolekcjami drzew i krzewów. Wiele egzemplarzy o imponujących często rozmiarach ma dzisiaj 130 – 150 lat. Pochodzą one z najdawniejszego okresu wprowadzania obcych drzew i krzewów do uprawy w parku kórnickim, z czasów działalności w latach 1826–1861 Tytusa Działyńskiego, ówczesnego właściciela dóbr kórnickich.

Historia powstania Arboretum w Kórniku sięga więc pierwszej połowy XIX w. i jest ściśle związana z osobami dwóch ostatnich właścicieli Kórnika z rodu Działyńskich – wspomnianego wyżej Tytusa oraz jego syna Jana Nepomucena. Szczególnie Jan Działyński zgromadził w Kórniku bardzo bogate kolekcje drzew i krzewów w określonym celu. Miał to być, jak sam się wyrażał „ogród botaniczny szkoły leśnej”.

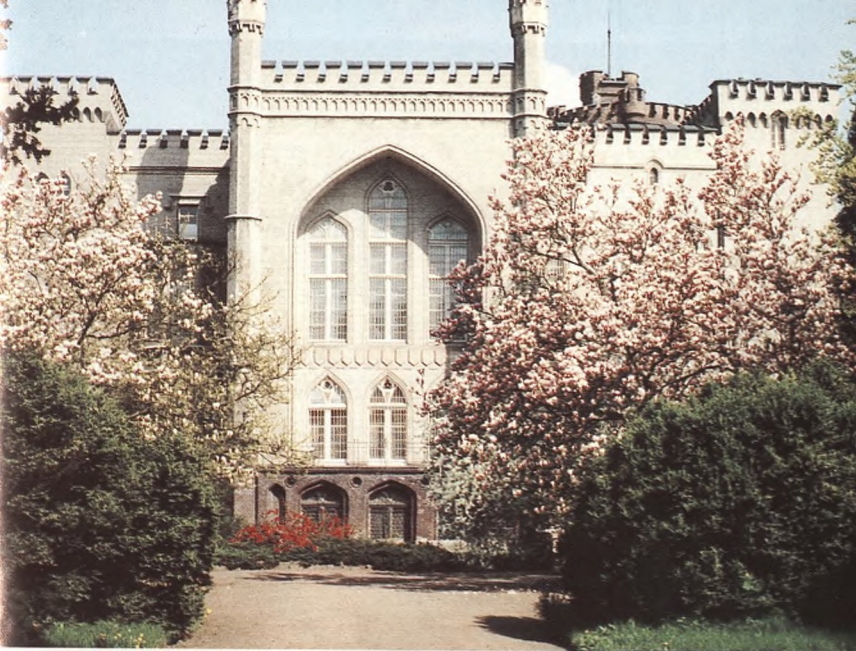
Już jednak znacznie wcześniej teren obecnego Arboretum zajmował park otaczający siedzibę właścicieli – Zamek Kórnicki.

Zamek i park różne przechodziły koleje losu, do różnych należały właściciele, przeważnie do rodów możnych, o bogatej przeszłości historycznej. Były wielokrotnie przebudowywane w stylach obowiązujących w danej epoce (ogród włoski, ogród francuski), popadały w ruinę i zaniedbania w okresach wojen lub zmian właścicieli, by po latach znowu podnieść się z upadku i słynąć swoją wspaniałością. W starych dokumentach zachowały się wzmianki również o ogrodzie otaczającym Zamek. Świadczą one, że ówczesni właściciele Kórnicka dbali o estetyczny wygląd nie tylko samej siedziby, lecz także najbliższego jej otoczenia.

Historia Zamku oraz jego dawnych właścicieli (Górków, Czarnkowskich) jest obszernie podawana w przewodnikach i innych wydawnictwach poświęconych Zamkowi Kórnickiemu i zainteresowanych nią tam odsyłamy (np. A. Chyczewska i S. Weyman 1965, „Zamek Kórnicki”). Wspomnieć jedynie wypada, że najdawniejsze wzmianki o Zamku Kórnickim pochodzą z XIV w. Niemal do końca XVI w. Kórnik należał do znanej wówczas w Polsce możnej rodziny Górków.

Nie wiemy dokładnie jakie drzewa i krzewy rosły w parku kórnickim w dawnych wiekach, kiedy był on przyzamkowym ogrodem. Z dużym prawdopodobieństwem można jednak przypuszczać, że rosły tu te same gatunki co w

1. Kwitnące magnolie pośrednie (*Magnolia soulangeana*) przed Zamkiem. Fot. E. Szubert
2. Okazale kwiaty magnolii pośredniej (*Magnolia soulangeana*) ukazują się na krzewie przed rozwojem liści – początek maja. Fot. E. Szubert
3. Oryginalne kwiaty magnolii gwiazdzistej (*Magnolia stellata*). Fot. E. Szubert
4. Okazale kwiaty magnolii pośredniej (*Magnolia soulangeana* 'Lennei'). Fot. E. Szubert
5. Wiśnia Hilliera (*Prunus hillieri*), jeden z najpiękniejszych mieszkańców wiśni japońskich. Fot. W. Bugała
6. Oczar pośredni (*Hamamelis intermedia* 'Jelena') rozkwita już w marcu. Fot. E. Szubert

1

2

<http://rcin.org>

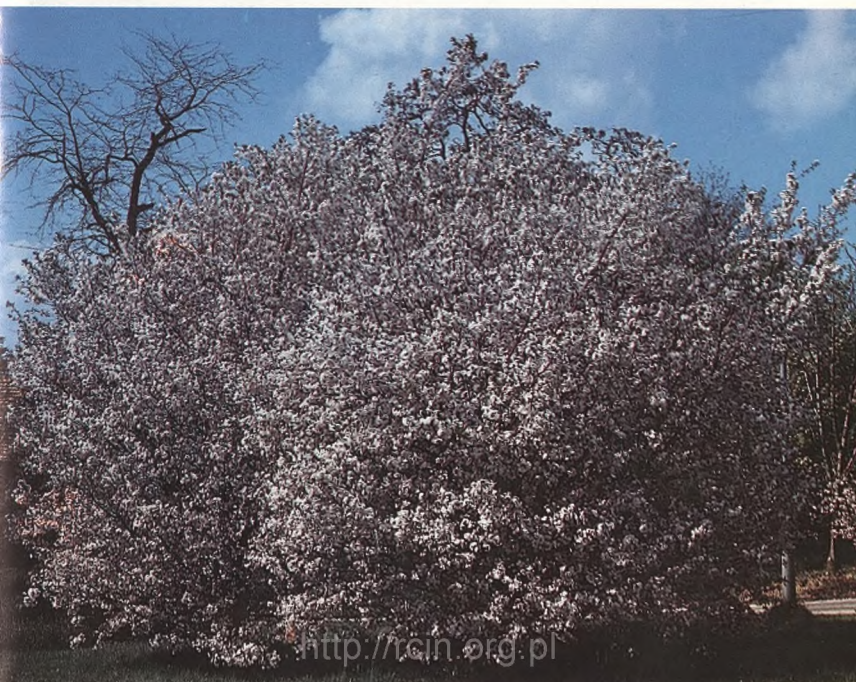
3

<http://rcin.org.pl>

4

5

6

<http://rcin.org.pl>

okolicznych lasach, a więc dęby, lipy, buki, graby, olchy, jesiony, wiązy, wierzby, topole, sosny. Do naszych czasów nie zachowały się okazy tak starych drzew, które rosły tu już w XV czy nawet XVI w. Za najstarsze z obecnie istniejących drzew na terenie Arboretum uznać należy około 300-letnie lipy drobnolistne rosnące przy głównej alei biegnącej od Zamku w kierunku Bnina.

Do najstarszych zachowanych na terenie Arboretum dawnych budowli parkowych należy oryginalny budynek na kwaterze 13, w którym mieści się obecnie Muzeum Dendrologiczne. Najstarszym fragmentem tego budynku jest ośmiokątna rotunda, która była zbudowana prawdopodobnie w drugiej połowie XVI w. przez Stanisława Górkę jako pawilon dla ptaków.

W drugiej połowie XVIII w. miała miejsce gruntowna przebudowa Zamku i otaczającego go parku. Ówczesna właścicielka Zamku – Teofila z Działyńskich Szołdrska („Biała Dama” z portretu zachowanego w zbiorach Zamku Kórnickiego) – urządziła park w modnym wówczas stylu francuskim, ze strzyżonymi żywopłotami, sztucznymi sadzawkami oraz wodotryskami i kamiennymi figurkami. Zachowały się plany sytuacyjne parku kórnickiego z tego okresu. Wynika z nich, że ogród francuski zajmował niewielką stosunkowo część dzisiejszego Arboretum.

Z dawnego ogrodu francuskiego pozostały do naszych czasów fragmenty wielorzędowych alei lipowo-grabowych, które wówczas były zapewne strzyżone. Z końca XVIII w. pozostały także nieliczne już dzisiaj stare drzewa w Arboretum. Są to przede wszystkim świerki, buki i dęby. Wiele z nich w ostatnich latach gwałtownie zamiera. Szczególnie silne wichury i katastrofalna susza w latach 1982–1983 zniszczyły ostatnie z tych wspaniałych, drzew imponujących swymi rozmiarami (świerki osiągnęły wysokość do 45 m) i pamiętających jakże odległe już czasy.

Nowy okres w historii parku kórnickiego, a także i Zamku, rozpoczął się z chwilą objęcia Kórnika w 1820 r., przez Tytusa Działyńskiego, którego postać jest dobrze znana w historii Wielkopolski pierwszej połowy XIX w. Zasłużył się on szczególnie swą szeroką działalnością polityczną i kulturalną. Tytus Działyński położył także ogromne zasługi dla Zamku Kórnickiego i Arboretum, którego był rzeczywistym twórcą. W 1827 r. rozpoczął przebudowę Zamku, która trwała aż do jego śmierci w 1861 r. Prowadził równocześnie gruntowną przebudowę parku otaczającego Zamek. Park został powiększony o nowe tereny w kierunku południowym od Zamku (kwatery 19 – 23) i urządzony w stylu angielskim (krajobrazowym), który właśnie w tych czasach zaczął wypierać ciasne ogrody francuskie. Parki krajobrazowe, o dużych przestrzeniach naturalnych łąk i trawników, z szerokimi perspektywami i swobodnymi grupami drzew i krzewów, stwarzały jednocześnie możliwości stosowania licznych gatunków i odmian, których tak wiele przybywało w owych czasach do europejskich ogrodów. Tytus Działyński szczególnie interesował się obcymi gatunkami drzew i krzewów, co znalazło swój wyraz w zgromadzeniu w Kórniku bogatych kolekcji roślin drzewiastych. W zbiorach Biblioteki Kórnickiej zachowały się oryginalne rachunki za rośliny sprowadzane przez Tytusa Działyńskiego z wielu zakładów ogrodniczych we Francji, w Anglii, Belgii i w Niemczech. Wymienić tu można takie firmy szkółkarskie jak: James Booth w Hamburgu, E. Benary w Erfurcie, L. Van Houtte w Gandawie, Vilmorin Andrieux w Paryżu, A. N. Baumann w Bollviller, Haage Schmidt w Erfurcie i wiele innych.

Najwięcej drzew i krzewów sprowadził Tytus Działyński do Kórnika około 1845 r. Były wówczas wśród nich liczne gatunki po raz pierwszy wprowadzone do uprawy w Wielkopolsce, jak np. przeorzechy (*Carya ovata* i *C. laciniosa*), magnolia drzewiasta (*Magnolia acuminata*), jodła grecka

(*Abies cephalonica*), cypryśnik błotny (*Taxodium distichum*) i inne.

Tytus Działyński zmarł w 1861 r. pozostawiając park nie tylko zmieniony architektonicznie, lecz także powiększony o nowe tereny, starannie urządzony i wzbogacony o liczne nowe gatunki drzew i krzewów. Park stał się obiektem doświadczalnym dla uprawy nowych roślin drzewiastych. Ta idea wzbogacenia krajowej flory o nowe rośliny nadające się do uprawy w Polsce została podjęta przez syna Tytusa – Jana Działyńskiego, zamiłowanego ogrodnika-dendrologa, a przede wszystkim człowieka o starannym przyrodniczym wykształceniu. Jan Działyński studiował w Paryżu, głównie systematykę roślin i geografę drzew i krzewów. Odbывał liczne podróże po krajach Europy zachodniej zwiedzając najznakomitsze wówczas zakłady ogrodnicze i firmy nasienne, z którymi następnie utrzymywał stały kontakt. Sprowadzał imponujące pod względem liczby gatunków kolekcje drzew i krzewów zarówno w formie nasion, jak i roślin. Tylko w 1876 r. sprowadził do Kórnika 240 gatunków i odmian drzew i krzewów iglastych.

Pozostała bogata korespondencja Jana Działyńskiego, z której dowiadujemy się o jego zamiłowaniach dendrologicznych, wysokiej wiedzy ogrodniczej oraz znajomości zasad introdukcji i aklimatyzacji drzew. Do Kórnik i Gołuchowa sprowadzał drzewa i krzewy nie tylko z innych krajów, lecz także z naturalnych stanowisk – z Tatr i Karpat. Szczególną uwagę poświęcał drzewom iglastym. Utrzymywał stały kontakt z najwybitniejszym wówczas dendrologiem francuskim – A. Carriere. W Kórniku zgromadził najbogatszą w Europie środkowej kolekcję drzew i krzewów, która liczyła około 1500 gatunków. Nie mniej bogate były kolekcje w Gołuchowie.

Jan Działyński zmarł bezpotomnie w 1880 r. Dobra kórnickie wraz z Zamkiem i parkiem odziedziczył jego

siostrzeniec – Władysław Zamoyski, który również z wielkim zamiłowaniem i pietyzmem odnosił się do bogatych kolekcji dendrologicznych.

Władysław Zamoyski – ostatni właściciel Kórnika – większość życia spędził we Francji. Władze pruskie zakazały mu powrotu do Kórnika ze względów politycznych. Powrócił tu na stałe dopiero po pierwszej wojnie światowej. Krótco przed śmiercią (w 1924 r.) przekazał dobra kórnickie wraz z Zamkiem i Arboretum narodowi polskiemu przez utworzenie fundacji pod nazwą „Zakłady Kórnickie”. W 1927 r. na stanowisko dyrektora „Ogrodów Kórnickich” został powołany Antoni Wróblewski – botanik, dendrolog i mykolog, a równocześnie ogrodnik – praktyk z głęboką znajomością sadownictwa i szkółkarstwa. W okresie 17 lat swej pracy w Kórniku doprowadził park i znajdujące się w nim kolekcje drzew i krzewów do ponownego rozkwitu. Poza zbiorami dendrologicznymi, które u schyłku lat trzydziestych liczyły około 3000 gatunków i odmian, zgromadził także w Kórniku bogate kolekcje pomologiczne. Rozwinął dział szkółkarski i powiększył obszar szkółek do 20 ha. Nawiązał szerokie kontakty z licznymi ogrodami botanicznymi, arboretami i zakładami szkółkarskimi w Europie, w Azji wschodniej i w Ameryce Północnej, skąd otrzymywał nowe gatunki drzew i krzewów. Przebudował i na nowo urządził niektóre partie w Arboretum oraz wprowadził w układzie kolekcji system rodzajowy, to znaczy, że gatunki i odmiany poszczególnych rodzajów (np. klony, brzozy, kaliny, suchodrzewy, leszczyny itd.) wysadzano obok siebie. Brak miejsca w starym parku był przyczyną wyjścia z niektórymi kolekcjami poza jego granice, na teren dawnych szkółek.

Dużą zasługą Wróblewskiego było także sporządzenie szczegółowej dokumentacji kolekcji dendrologicznych.

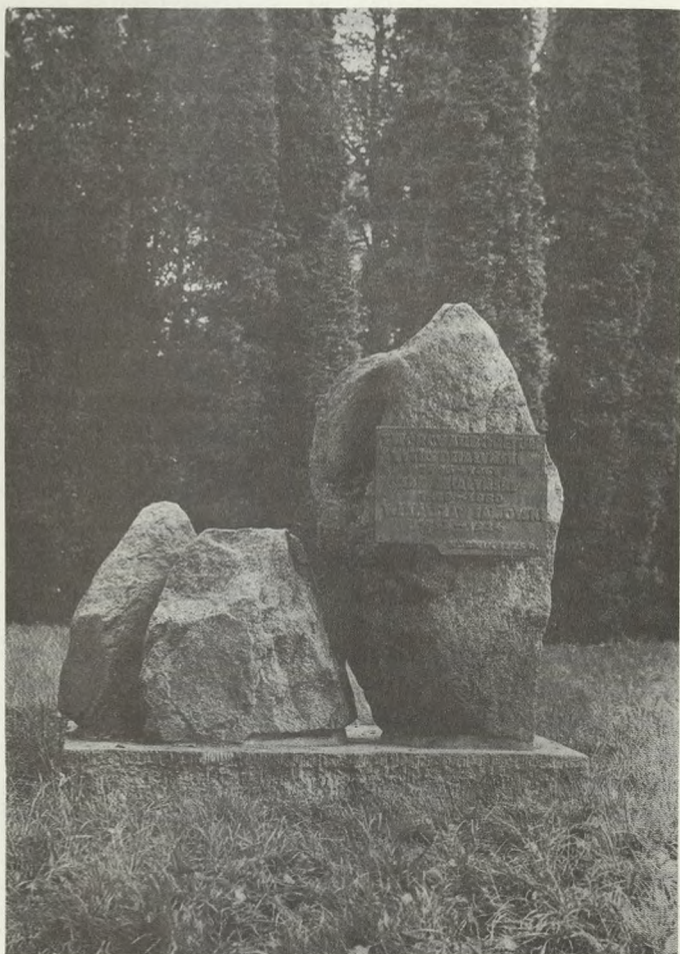
W 1933 r. utworzony został w Kórniku pierwszy dział organizowanego Zakładu Badania Drzew i Lasu pod naz-

wą: „Ogrody Kórnickie, Dział Dendrologii i Pomologii”. Skromny początek placówki naukowej działającej przy Arboretum miał się rozwinąć w latach powojennych w prężny i szeroko dzisiaj znany zakład naukowy (Instytut Dendrologii Polskiej Akademii Nauk).

A. Wróblewski był dyrektorem „Ogrodów Kórnickich” do wybuchu wojny w 1939 r. Usunięty przez okupanta z tego stanowiska pracował w Kórniku jako ogrodnik do śmierci, tj. do kwietnia 1944 r.

Po drugiej wojnie światowej Arboretum Kórnickie należało początkowo do reaktywowanej na krótko Fundacji „Zakłady Kórnickie”. W 1952 r. Arboretum wraz z rozbudowującą się placówką naukową kierowaną przez prof. dra Stefana Białoboka, przejęła Polska Akademia Nauk. Arboretum od tego czasu jest częścią Instytutu Dendrologii Polskiej Akademii Nauk.

W latach 1960–1970 kolekcje dendrologiczne zostały rozszerzone na tereny położone na wschód od starego parku (po przeciwnej stronie ul. Parkowej). Do Arboretum przyłączono w ten sposób obszar około 8 ha (kwatery 24–37). Niektóre kolekcje (jabłonie, lilaki, forsycje, tawuły) zostały przeniesione na teren dawnych szkółek i sadów pomologicznych stanowiąc zaczątek nowych powierzchni Arboretum. Od 1970 r. nowe kolekcje niektórych drzew i krzewów, głównie różaneczników, azalii oraz gatunków iglastych wysadza się na terenie lasu doświadczalnego Zwierzyniec położonego za Jeziorem Kórnickim. Tu powstaje nowe Arboretum w warunkach leśnych.

Tablica poświęcona twórcom Arboretum (fot. K. Jakusz)

Dział ten służył przede wszystkim do prowadzenia

szczegółowej dokumentacji kolekcji dendrologicznych.

W 1933 r. utworzony został w Kórniku pierwszy dział
organizowanego Zakładu Badań Drzew i Lasów pod naz-

POŁOŻENIE I WARUNKI ŚRODOWISKOWE

Arboretum Kórnickie położone jest nad brzegiem Jeziora Kórnickiego między miasteczkami – Kórnikiem i Bninem. Od brzegów jeziora oddzielone jest drogą z Kórniką przez Bnin do Śremu oraz wąskim pasem wybrzeża, który od Zamku w kierunku Bnina rozszerza się i zajmuje obszar kilku hektarów.

Arboretum zajmuje nisko położone i płaskie tereny w dolinie jeziora, w najniższych miejscach zajęte przez podmokłe łąki. Od strony wschodniej Arboretum przylega do ulicy Parkowej, która oddziela je od terenu dawnych szkótek. Ostatnio w tym kierunku postępuje powiększanie Arboretum i rozbudowa kolekcji. Tutaj teren wznosi się dość gwałtownie i przechodzi w płaską wysoczyznę położoną kilkanaście metrów nad poziomem jeziora. W nowej części Arboretum, położonej po wschodniej stronie ulicy Parkowej (sekcje 24–37), znajdują się budynki Instytutu Dendrologii.

Tereny starej części Arboretum położone w dolinie Jeziora Kórnickiego były kiedyś bagnami, po których pozostały fragmenty podmokłych łąk. W pobliżu Zamku, gdzie dawniej urządzone był ogród francuski, a wcześniej włoski (dzisiejsze sekcje 7, 9, 10, 13) teren jest sztucznie podwyższony przez nasycenie warstwy gruzu i ziemi. Także główna aleja lipowa od Zamku w kierunku południowym prowadzi

po sztucznie usypanej wśród bagien grobli. Najniższe partie Arboretum zajmują łąki z naturalną roślinnością zielną, z malowniczymi kępami wierzby szarej (*Salix cinerea*), derenia białego (*Cornus alba*) i naturalnymi grupami olch (*Alnus glutinosa*) i jesionów (*Fraxinus excelsior*) rosnącymi wzdłuż rowu.

Dzięki niskiemu położeniu i bliskiemu sąsiedztwu jeziora na terenie Arboretum panują stosunki wodne sprzyjające wzrostowi wielu drzew i krzewów. Rekompensuje to w znacznym stopniu niewielką i niewystarczającą dla wielu drzew i krzewów sumę opadów rocznych, zwłaszcza przy coraz częstszych ostatnio długich okresach suszy. Pogłębiające się z roku na rok obniżenie poziomu wody gruntowej jest w Wielkopolsce szczególnie wyraźne i wpływa bardzo niekorzystnie na roślinność drzewiastą.

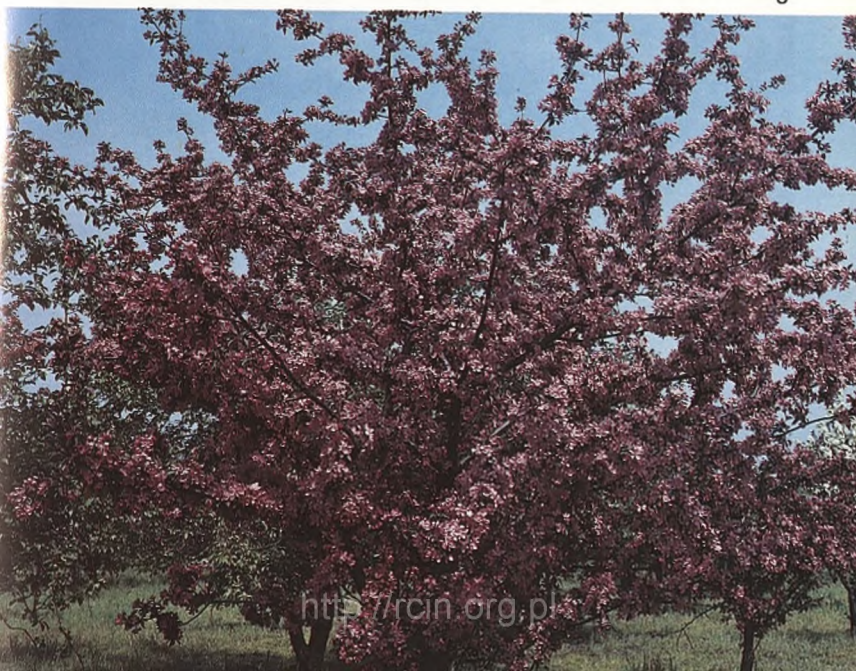
Na terenie Arboretum znajduje się kilka sztucznych zbiorników wodnych. Poza fosą otaczającą Zamek niewielkie stawy znajdują się na terenie sekcji 2, 3 i 9 oraz największy staw o powierzchni blisko 1 ha w sekcji 15. Ten ostatni zbiornik został zbudowany w 1955 r. w celu magazynowania wody i zwiększenia wilgotności powietrza.

7. Kwitnące wczesną wiosną (kwiecień) wiśnie japońskie (*Prunus incisa* i *P. subhirtella*). Fot. W. Bugała
8. Jabłoń purpurowa 'Adams' – jedna z najpiękniejszych jabłoni ozdobnych w kolekcji kórnickiej. Fot. W. Bugała
9. Pigwowiec (*Chaenomeles*) zakwita wczesną wiosną. Fot. E. Szubert
10. Fragment kolekcji bzów-lilaków. Fot. E. Szubert
11. Bez-lilak 'Kardynał' – odmiana polska wyhodowana przez M. Karpow-Lipskiego. Fot. E. Szubert
12. Bez-lilak 'S. Makowiecki' – odmiana polska wyhodowana przez M. Karpow-Lipskiego. Z lewej strony kwitnący szczodrzeniec wczesny (*Cytisus praecox*). Fot. E. Szubert
13. Zabytkowy budynek, tzw. Pawilon, w którym mieści się Muzeum Dendrologiczne. Fot. K. Jakusz

7

8

9

10

<http://rcin.org.pl>

12

13

rcin.org.pl

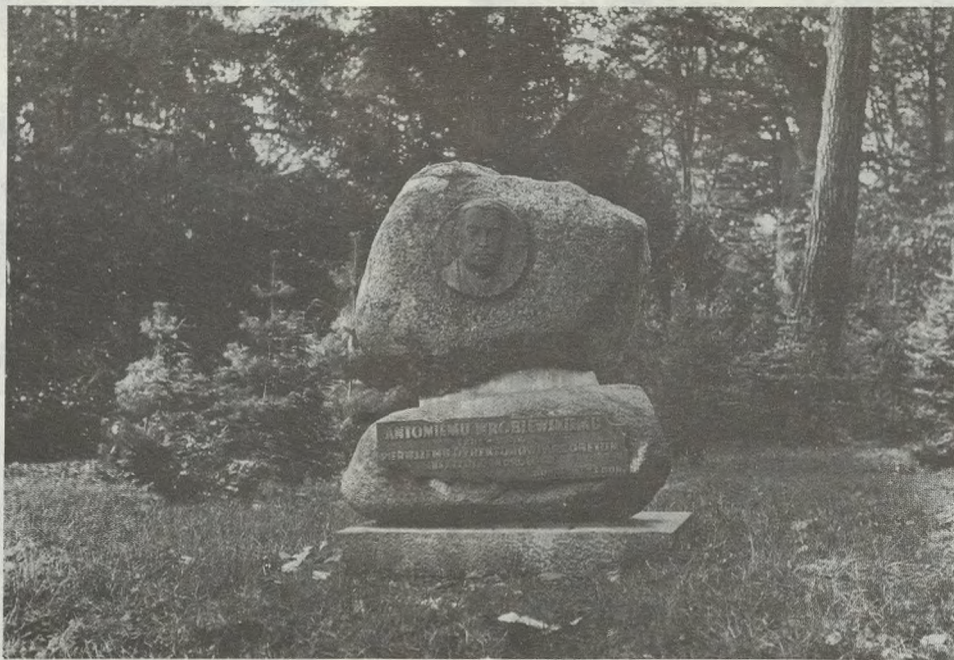
Gleby na terenie Arboretum są mocno zróżnicowane. Przeważają gleby lekkie, piaszczyste, na podłożu gliniastym lub podścielone torfem. W miejscach najniższych (wilgotne łąki) gleby torfiaste (torfy pojezierne o odczynie zasadowym). Gleby gliniaste występują tylko na niewielkich powierzchniach głównie w nowej części Arboretum – na zboczu opadającym ku dolinie jeziora. Ogólnie można stwierdzić, że gleby są raczej ubogie, a dobry wzrost drzew i krzewów zawdzięczać należy korzystnym stosunkom wodnym.

Warunki klimatyczne Kórniką charakteryzują się ogólnie niezbyt surowymi zimami i małą ilością opadów, zwłaszcza w postaci śniegu zimą. Częste są zimy typu atlantyckiego z opadami deszczu lub krótko utrzymującego się śniegu, z powtarzającymi się odwilżami i temperaturą spadającą nieznacznie poniżej zera.

Zdarzają się jednak co kilkanaście lat zimy bardzo surowe z temperaturami poniżej -25°C , które w sposób decydujący ograniczają możliwości uprawy wielu wrażliwych na niskie temperatury drzew i krzewów. Do takich bardzo surowych w obecnym stuleciu zaliczyć należy zimy w latach 1917/18, 1928/29, 1939/40, 1940/41, 1955/56, 1962/63 i 1986/87.

Okres od roku 1963 do 1986 odznaczał się natomiast zdecydowaną przewagą zim łagodnych lub nawet bardzo łagodnych. W tym też czasie w Arboretum wyrosły liczne i piękne okazy takich drzew i krzewów, które dotychczas spotkać było można tylko w krajach Europy zachodniej (cyprysiki, cedry, cedrzyńce, szydlíce japońskie, zimozielone krzewy liściaste, magnolie, paulownie, liczne różaneczniki i wiele, wiele innych).

Roczna suma opadów w Kórniku wynosi 500 mm. Ostatnio przeważają jednak lata bardzo suche z roczną sumą opadów niewiele ponad 400 mm. Wprost katastrofalne pod tym względem dla wielu drzew i krzewów były bardzo suche lata 1982 i 1983, kiedy to roczna suma opadów wynosiła zaledwie 310 i 449 mm

Pomnik ku czci Antoniego Wróblewskiego (fot. K. Jakusz)

TRASA SPACERU

Proponujemy jedną trasę zwiedzania zaznaczoną na załączonym planie. Prowadzi ona przez najbardziej interesującą część kolekcji drzew i krzewów w tzw. starym Arboretum. Poza tą trasą, liczne drzewa i krzewy opatrzone są etykietami, na których obok nazwy polskiej i łacińskiej podana jest ojczyzna danego gatunku i numer inwentarza. Przy szczególnie interesujących okazach umieszczone są tablice z krótką charakterystyką oraz datą wprowadzenia do uprawy (introdukcja) w Europie, w Polsce i w Kórniku.

Do Arboretum wchodzimy przez furtkę przy pawilonie z pamiątkami obok Zamku. Tuż za furtką, po prawej stronie rośnie najstarszy w Arboretum okaz miłorzębu dwuklapowego (*Ginkgo biloba*) posadzony tu w czasach Tytusa Działyńskiego (około 1830 r.); ma więc około 160 lat. Drzewo to pochodzi z Chin, gdzie jest gatunkiem reliktowym i endemicznym. Należy do grupy roślin, które żyły na ziemi w odległych epokach geologicznych, a do naszych czasów przetrwał tylko ten jeden gatunek. Miłorzęb jest drzewem dwupiennym, to znaczy na jednych okazach rozwijają się tylko kwiaty męskie, a na innych tylko żeńskie i na tych pojawiają się nasiona podobne do małej śliwki, otoczone mięsistą osnówką. Bardzo oryginalne są wachlarzykowate, dwuklapowe liście o równoległym unerwieniu.

Jesienią przebarwiają się one na kolor cytrynowożółty. Miłorząb sadzony jest czasem w parkach jako osobliwość dendrologiczna, a zarazem piękne drzewo ozdobne.

Również po prawej stronie rosną dwa niewysokie drzewa o gęstej koronie i ciernistych pędach. Jest to żółtnica pomarańczowa (*Maclura pomifera*), drzewo z rodziny Morwowatych, pochodzące z Ameryki Północnej. Jedno z nich jest żeńskie i na nim są widoczne latem i jesienią duże, kuliste owoce przypominające nieco pomarańcze. Tuż przy wejściu po lewej stronie rośnie drzewiasty okaz brzoźownicy japońskiej (*Zelkova serrata*). Godny obejrzenia jest również potężny okaz wiązu szypułkowego (*Ulmus laevis*), którego korona wznosi się majestatycznie na wysokość 30 m. Tuż nad brzegiem fosy zamkowej rośnie stary okaz perukowca podolskiego w odmianie purpurowej (*Cotinus coggygria 'Purpurea'*), o ciemnopurpurowych liściach i oryginalnych kwiatostanach, które w czasie kwitnienia są gęsto pokryte purpuroworóżowymi włoskami. Nieopodal rosną żywotniki olbrzymie (*Thuja plicata*) o gęstych, stożkowatych koronach. Żywotniki pochodzą z Ameryki Północnej i odznaczają się szybkim wzrostem.

Za grupą żywotników, z lewej strony mostku prowadzącego do Zamku, rośnie samotne drzewo limby (*Pinus cembra*) o gęstej, walcowatej koronie. Limba jest gatunkiem sosny występującym w wysokich górach Europy (u nas tylko w Tatrach) oraz na Syberii.

Obok wspomnianego wyżej potężnego wiązu rośnie, otoczona szerokim krzewem cisa, ewodia koreańska (*Euodia danielii*) – drzewo o szerokiej koronie i pierzastych liściach. W sierpniu korona drzewa pokrywa się drobnymi, białymi kwiatami, które są miododajne i zwabiają roje pszczoł. Ewodia pochodzi z Chin i Korei.

Za głazem – z symbolem Arboretum Kórnickiego – rośnie duża grupa bożodrzewu Giralda (*Ailanthus giraldii*). Gatunek ten pochodzi z Chin i charakteryzuje się bardzo

dużymi, pierzastymi liśćmi oraz gładką korą na grubych pniach. Wśród tych drzew rosną również liczne krzewy jaśminowców (*Philadelphus*), które w początkach czerwca okrywają się bogactwem białych, pachnących kwiatów.

Z lewej strony drogi rośnie stary okaz orzesznika pięciolistkowego (*Carya ovata*), a obok niego sosna czarna (*Pinus nigra*) o szerokiej, parasolowatej koronie. Sosna czarna, której wiele starych i młodszych drzew rośnie w Arboretum, pochodzi z Europy południowej. Jest wytrzymała na suszę i mrozy, a także odporna na zanieczyszczenia powietrza i stąd jej wysoka wartość uprawowa.

Za sosną, gdzie drogi rozdzielają się, rośnie stary, niewielki okaz lipy amerykańskiej (*Tilia americana*) o dużych liściach i żółtawych kwiatach ukazujących się w lipcu. Nieco dalej, wśród kępy jaśminowców i żylistków, rośnie drzewo igliczni trójcierniowej (*Gleditsia triacanthos*) o luźnej koronie i pierzastych liściach. Jesienią i w zimie wiszą na drzewie długie, taśmowato poskręcane, brązowe strąki z nasionami, a na pniu widoczne są ostre, rozgałęzione ciernie. Iglicznia pochodzi z Ameryki Północnej. Nieco głębiej widoczny jest potężny okaz kłęka kanadyjskiego (*Gymnocladus dioica*), którego pień pokrywa bluszcz.

Powracamy do trasy zwiedzania i przechodzimy obok niewielkiego trawnika (z lewej strony), gdzie rośnie kilka młodych krzewów magnolii. Rośnie tu także (na brzegu trawnika) północnoamerykańska sosna wejmutka (*Pinus strobus*) o prostym pniu i stożkowatej koronie. Wejmutka należy do sosen pięcioigłowych o miękkich igłach i długich szyszkach. Od wielu lat jest sadzona w parkach w całej niemal Europie. Były także próby jej uprawy w lasach. Dochodzimy do potężnego buka (*Fagus sylvatica*) o majestatycznej, szerokiej koronie i grubym pniu pokrytym bluszczem. Buk ten należy do najpiękniejszych i najstarszych drzew w Arboretum; jego wiek szacuje się

na 200–250 lat. Drzewo rośnie swobodnie na wolnej przestrzeni i dzięki temu wytworzyło szeroką, nisko osadzoną koronę. W ostatnich latach potężne, dolne konary obłamały się i korona drzewa wykazuje znaczne ubytki. Glebę pod koroną buka pokrywa zwarty dywan bluszczu (*Hedera helix*). Bluszcz jest rośliną występującą prawie w całej Europie, w tym również w Polsce. Można go często spotkać w formie dziczacej w wielu parkach i na starych cmentarzach.

Po przeciwnej stronie drogi, tuż nad fosą, rosną dwa młode okazy (około 30-letnie) odmiany kolumnowej buka (*Fagus sylvatica* 'Fastigiata'). Obok buków kolumnowych, również nad fosą, rośnie samotnie drzewo odmiany strzępolistnej graba pospolitego (*Carpinus betulus* 'Quercifolia'). Tylko na niektórych gałęziach można zauważyć liście głęboko wcinane, na innych nie różnią się od typowych liści grabowych.

Zbliżamy się do szerokiej alei, która jest główną osią parku, od Zamku aż do jego południowej granicy pod Bninem. Po prawej stronie, na niskiej rabacie przy fosie, rośnie kilka interesujących krzewów iglastych. Jest tu oryginalna odmiana cisa wyhodowana w Kórniku – *Taxus cuspidata* 'Wróblewski'; świerki karłowe (*Picea abies* 'Pygmaea'), a pośrodku rabaty stare drzewo gruszy wierzbolistnej (*Pyrus salicifolia*), o szerokiej, kopulastej koronie ze zwisającymi gałęziami. Jej wąskie, szarokutnerowate liście podobne są do wierzbowych, stąd rozpowszechniło się błędne przekonanie, że jest to grusza szczepiona na wierzbie. Grusza ta pochodzi z suchych obszarów Kaukazu. Za gruszą wśród różnych krzewów iglastych uwagę zwracają: odmiana niska jałowca zwyczajnego (*Juniperus communis* 'Repanda'), ścielący się po ziemi japoński jałowiec rozestłany (*Juniperus procumbens*), oryginalna mikrobiota syberyjska (*Microbiota decussata*) i karłowe odmiany żywotnika zachodniego o kulistym pokroju (*Thuja occidentalis* 'Hoseri'). Obok rosną jałowce chińskie Pfizera (*Juniperus chinensis* 'Pfitzeriana') i krzewy jałowca sawińskiego (*Juniperus sabina*).

Po obu stronach alei rosną stare okazy magnolii pośredniej (*Magnolia soulangeana*). Jest to mieszańiec chińskich magnolii (*M. denudata* i *M. liliflora*) otrzymany w 1825 r. w szkółkach we Fremont pod Paryżem. W kilku odmianach jest dzisiaj powszechnie uprawiany (w Polsce głównie w województwach zachodnich) w miastach i w parkach. Kielichowate kwiaty, białe z różowym odcieniem, obficie okrywają drzewa przed rozwojem liści (kwiecień – maj). Za magnoliami rosną niewysokie, szerokie krzewy cisa o żółtych igłach (*Taxus baccata* 'Aurea'), szczególnie intensywnie zabarwione w okresie wzrostu młodych pędów w maju i czerwcu. Odmiana została wyhodowana w Kórniku. Ten fragment Arboretum został urządzony w latach 1926–1936. Wiele drzew i krzewów posadzono wówczas symetrycznie po obu stronach drogi. Rosną tu szerokie, stare krzewy bukszpanu (*Buxus sempervirens*), a za nimi wysokie cisy. Szczególnie interesująca jest odmiana cisa o kolumnowej, wąskiej koronie i żółtawych igłach (*Taxus baccata* 'Fastigiata Aurea') zwana także złocistym cisem irlandzkim. Również symetrycznie rosną piękne okazy żółtawej odmiany żywotnika (*Thuja occidentalis* 'Lutescens'), a tuż obok, przy samej drodze, dwa wysokie okazy kolumnowej odmiany żywotnika (*Thuja occidentalis* 'Aurescens'). Odmiana ta została wyhodowana w Kórniku w 1932 r. i należy do najpiękniejszych form barwnych żywotnika zachodniego. Poza szerokimi i gęstymi krzewami cisów i bukszpanów widoczne są w głębi (z prawej strony) różne drzewa iglaste. Blżej Zamku zwraca uwagę piękna sylwetka świerka serbskiego (*Picea omorica*), dalej dwa dorodne świerki srebrzyste (*Picea pungens* 'Glauca') i dąglezja zielona (*Pseudotsuga menziesii*) o najwyższej wznoszącej się koronie. Obok niej widoczne są niższe, sinoniebieskie jodły kalifornijskie (*Abies concolor*). Dąglezja zielona należy u nas do najszybciej rosnących drzew iglastych – pochodzi z Ameryki Północnej. Jodła kalifornijska, której liczne okazy będziemy spotykali w innych

częściach Arboretum, to również drzewo z zachodniej Ameryki Północnej. Szybko rośnie w młodości i tworzy regularne, stożkowate korony. Jedna z najpiękniejszych jodeł, bardzo wytrzymała na suszę i niskie temperatury.

Z lewej strony zwracają uwagę wysokie, strzeliste sylwetki świerków srebrzystych (*Picea pungens* 'Glauca') o intensywnym, srebrzystosinim zabarwieniu igieł. Są one odmianą północnoamerykańskiego świerka kłującego (*Picea pungens*), który jest bardzo wytrzymały na mrozy i suszę.

Przechodzimy obok pomnika z głązów polnych. Umieszczona na nim tablica upamiętnia twórców Arboretum Kórnickiego: Tytusa Działyńskiego (1796–1861), jego syna Jana (1829–1880) i siostrzeńca Jana Działyńskiego, ostatniego właściciela Kórnicka – Władysława Zamoyskiego (1853–1924). Za pomnikiem widoczna jest duża grupa różnych drzew iglastych. Wśród nich wyróżniają się piękne okazy żywotnika olbrzymiego (*Thuja plicata*), świerka serbskiego (*Picea omorica*), liczne, szeroko rozrośnięte cisy i młodsze, kolumnowe formy żywotnika zachodniego (*Thuja occidentalis* 'Columna'). Trasa zwiedzania prowadzi w prawo obok trzech okazałych drzew orzecha czarnego (*Juglans nigra*), pochodzącego z Ameryki Północnej. Owoce podobne do orzecha włoskiego, pokryte są zieloną, aromatycznie pachnącą łupiną. Drewno orzecha czarnego, bardzo cenne, o ciemnym zabarwieniu, było dawniej używane do wyrobu drogich mebli. Za orzechami czarnymi zwraca uwagę piękny okaz świerka serbskiego (*Picea omorica*).

Trasa prowadzi przez tereny sekcji 9, 13 i 16. Po prawej stronie (sekcja 9), na brzegu niewielkiej polany rośnie oryginalna odmiana buka o zwisających gałęziach i ciemnopurpurowych liściach (*Fagus sylvatica* 'Purpurea Pendula'). Za bukiem, w grupie drzew iglastych, rosną młode drzewa limby koreańskiej (*Pinus koraiensis*), jodły kalifornijskiej (*Abies concolor*) oraz świerki srebrzyste (*Picea pungens* 'Glauca') i świerki serbskie (*Picea omorica*). Z prawej

strony mijamy rosnące tuż przy drodze samotne drzewo orzesznika siedmiolistkowego (*Carya laciniosa*) o strzępiasto łuszczącej się korowinie. Za orzesznikiem i grupą młodych drzew iglastych, o których wspomnieliśmy wyżej, wznoszą się wysoko (do 30 m) korony skrzydłoorzecha kaukaskiego (*Pterocarya fraxinifolia*). Skrzydłoorzech należy również do rodziny orzechowatych, jednakże jego drobne owoce nie przypominają znanych nam „orzechów”, są oskrzydłone i zebrane w długie, zwisające grona. Skrzydłoorzech kaukaski wydaje liczne odrośla korzeniowe i w ten sposób drzewo rozrasta się z czasem szeroko, zajmując coraz większą przestrzeń.

Z lewej strony, za niewielką polaną, widoczny jest okazały buk o swobodnie rozrośniętej, szerokiej koronie. Liście, szczególnie po rozwinięciu na wiosnę, są zabarwione na kolor ciemnopurpurowy. W czasie lata purpurowe zabarwienie liści nie jest już tak intensywne. Jest to odmiana czerwonolistna (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea'), często spotykana w starych parkach. Drugie drzewo tej odmiany widoczne jest z prawej strony drogi za wspomnianym wyżej orzesznikiem siedmiolistkowym.

Dochodzimy do miejsca, gdzie trasę przecina droga prowadząca w lewo do szerokiej, głównej alei. Przed nami z prawej strony widoczny jest w głębi niewielki stawek otoczony wysokimi drzewami starych olch, buków, jesionów, lip i klonów. Stawek jest pozostałością po parku francuskim z XVIII w. Blisko drogi (tuż za skrzyżowaniem) rośnie okazały buk o liściach głęboko wcinanych. Jest to odmiana strzępolistna (*Fagus sylvatica* 'Asplenifolia').

Za dróżką odchodzącą w prawo rosną 3 oryginalne drzewa. Są to: magnolia drzewiasta (*Magnolia acuminata*), miłorząb (*Ginkgo biloba*) i orzesznik pięciolistkowy (*Carya ovata*). Drzewa te, jak i inne tu rosnące, liczą około 140 lat. Magnolia drzewiasta pochodzi z Ameryki Północnej.

W czerwcu ukazują się na drzewie zielonkawożółte kwiaty, trudne do zauważenia wśród szerokich liści. Z miłorzębem i orzesznikiem pięciolistkowym zapoznaliśmy się już na początku zwiedzania Arboretum.

Z lewej strony drogi mijamy grupy drzew iglastych i kilka interesujących drzew liściastych. Naprzeciw magnolii drzewiastej, miłorzęba i orzesznika, zwraca uwagę szeroko rozrośnięty, krzewiasty okaz cisa (*Taxus baccata*). Na polanie blisko drogi rośnie niewielkie drzewko magnolii parasolowatej (*Magnolia tripetala*) o słabo rozgałęzionych pędach i bardzo dużych, eliptycznych liściach osadzonych parasolowato na wierzchołkach gałęzi. W czerwcu widzieć można także oryginalne, kremowe, dość duże kwiaty. Magnolia ta pochodzi z Ameryki Północnej.

Z lewej strony magnolii parasolowatej rośnie wysoka sosna rumelijska (*Pinus peuce*) podobna do sosny wejmutki, o delikatnych igłach i wydłużonych szyszkach. Pochodzi z gór Półwyspu Bałkańskiego, jest wytrzymała na mrozy i bardzo dekoracyjna. Obok sosny rumelijskiej rosną krzewy azalii i różaneczników (*Rhododendron*) posadzone tu w ostatnich latach. Rośliny te wymagają specyficznych warunków uprawy między innymi gleb kwaśnych (pH 5) i wysokiej wilgotności powietrza. Kwiaty u azalii i różaneczników pojawiają się na przełomie maja – czerwca i zwracają uwagę różnorodnością barw. Znanych jest kilkaset odmian. Bogata kolekcja azalii i różaneczników znajduje się w nowej części Arboretum oraz w specjalnej kolekcji w lesie Zwierzyniec, za Jeziorem Kórnickim.

W głębi, za sosną rumelijską, z lewej i prawej strony rosną inne interesujące drzewa iglaste. Na uwagę zasługują 2 okazałe, kilkudziesięcioletnie drzewa choiny kanadyjskiej (*Tsuga canadensis*) o drobnych igłach i cienkich, wiotkich gałęziach. Obok choiny rośnie niewysoki świerk (około 5 m) o gęstej, szerokostozkowatej koronie i drobnych gałązkach. Jest to rzadko spotykana karłowata odmiana

świerka pospolitego (*Picea abies* 'Pyramidalis Robusta'). Za świerkiem i za rozłożystym cisem rosną 2 stare drzewa tulipanowca (*Liriodendron tulipifera*), o którym więcej informacji podano poniżej.

Dochodzimy do miejsca, gdzie droga rozdziela się. Nasza trasa prowadzi w lewo ku widocznemu w głębi niewielkiemu budynkowi. Jeszcze jednak przed rozwidleniem dróg z lewej strony mijamy stare drzewo północnoamerykańskiego orzecha szarego (*Juglans cinerea*), który jest podobny do poznanego już orzecha czarnego. Tuż obok orzecha (nieco w głębi) rośnie stary, ponad 100-letni okaz stożkowatej odmiany dębu (*Quercus robur* 'Fastigiata').

Przy rozwidleniu dróg z prawej strony rośnie jeszcze jeden piękny okaz magnolii drzewiastej, którą już poznaliśmy, a przed magnolią widzimy młode drzewko kasztana jadalnego (*Castanea sativa*) o eliptycznych, ościsto ząbkowanych liściach. Kasztan jadalny pochodzi z południowej Europy, gdzie jest powszechnie uprawiany dla smacznych owoców. Niestety jest to drzewo wrażliwe na niskie temperatury, u nas często przemarza, a owoce w naszym klimacie dojrzewają bardzo rzadko.

Kierujemy się drogą w lewo. W rozwidleniu dróg rośnie jeden z piękniejszych w Arboretum drzewiastych cisów, a za nim jeszcze jedno stare drzewo orzesznika pięciolistkowego (*Carya ovata*) o wysokim pniu pokrytym łuszczącą się korowiną.

Z lewej strony (niemal naprzeciw cisa) rośnie tuż przy drodze potężny platan (*Platanus acerifolia*) o grubym pniu i wysoko osadzonej, szerokiej koronie. Za platanem należy zwrócić uwagę na piękny okaz trójpiennej lipy srebrzystej zwanej także węgierską (*Tilia tomentosa*), którą poznaliśmy już wcześniej. Za platanem i lipą srebrzystą zwraca uwagę grupa kilku wysokich jodeł nikko (*Abies homolepis*). Jest to jedna z wielu jodeł japońskich, która w naszym klimacie jest całkowicie wytrzymała na niskie temperatury. Będzie-

my się jeszcze wielokrotnie spotykali z tą piękną i wartościową jodłą.

Z prawej strony drogi zwraca uwagę przede wszystkim potężne drzewo dębu czerwonego (*Quercus rubra*), o grubym pniu. Jest to największy i najstarszy okaz tego pięknego północnoamerykańskiego gatunku dębu o ostro klapowanych liściach, przebarwiających się w jesieni na kolor czerwono-brązowy. Dąb czerwony jest bardzo wytrzymały na niskie temperatury i suszę. Często uprawiany w lasach, bywa także sadzony w parkach i przy drogach. Za dębem czerwonym, nieco w głębi, widoczne jest wysokie drzewo tulipanowca (*Liriodendron tulipifera*). Niestety, to wspaniałe drzewo, które tu widzimy zostało przed kilku laty mocno uszkodzone uderzeniem pioruna – wierzchołek drzewa został złamany, a pień rozłupany na znacznej długości. Tulipanowiec pochodzi z Ameryki Północnej. Odnacza się oryginalnymi, klapowanymi liśćmi z sercowato wyciętym wierzchołkiem. W czerwcu ukazują się na gałązkach kielichowate kwiaty podobne do tulipana, lecz zielonkawe z pomarańczowo zabarwionymi od wewnątrz płatkami.

Z lewej strony drogi, naprzeciw tulipanowca rośnie wysoki, szeroko rozgałęziony krzew o pojedynczych, jajowatych liściach i oryginalnych, oskrzydłonych owocach długo utrzymujących się na gałązkach. W maju krzew pokrywa się białymi, dzwoniczowymi kwiatami. Jest to ośnieża czteroskrzydła (*Halesia tetraptera*), gatunek północnoamerykański, bardzo dekoracyjny i całkowicie wytrzymały na niskie temperatury. Okaz, który tu widzimy jest jednym z najstarszych w Polsce i ma około 130 lat. Za nim, również po lewej stronie drogi, rosną drzewkowate okazy innego gatunku – ośnieży drzewiastej (*Halesia monticola*) z południowo-wschodnich terenów Ameryki Północnej. Jest ona także wytrzymała na mrozy i kwitnie równie obficie jak gatunek poprzedni. Drzewka ośnieży drzewiastej są znacznie młodsze, mają około 50 lat.

Za osnieżami, nieco w głębi, rośnie duży i stary krzew (w wieku powyżej 100 lat) oczaru wirginijskiego (*Hamelis virginiana*) z Ameryki Północnej. Krzew ten zakwita u nas w październiku i listopadzie, kiedy opadają liście przebarwione na kolor żółty. Kwiaty są drobne, żółte, niepozorne i mało efektowne.

Nieco dalej, również z lewej strony drogi, rosną wysokie krzewy głógownika kosmatego (*Photinia villosa*) ze wschodniej Azji. Jest to krzew z rodziny Różowatych, o drobnych, ostro piłkowanych liściach przebarwiających się wspaniale jesienią na kolor intensywnie czerwony lub pomarańczowy. Bardzo dekoracyjne są również drobne, szkarłatne owoce. Za głógownikiem rosną duże, szerokie krzewy oczaru japońskiego (*Hamamelis japonica*) o drobnych, żółtych lub pomarańczowoczerwonych kwiatach ukazujących się wczesną wiosną, w marcu, na długo przed rozwojem liści. Liście w jesieni przebarwiają się na kolor pomarańczowy, żółty lub czerwony. Wszystkie gatunki oczarów są krzewami najzupełniej wytrzymałymi na niskie temperatury, bardzo oryginalnymi ze względu na niezwykle pory kwitnienia i efektownie przebarwiające się liście w jesieni.

Bliżej drogi rosną trzy krzewy obieli wielkokwiatowej (*Exochorda grandiflora*) pochodzącej z Chin. W maju krzewy pokrywają się obficie białymi kwiatami. Obiela jest cennym krzewem ozdobnym, zwłaszcza dla zadrzewień osiedlowych w miastach. Obok rośnie niewysokie drzewo derenia jadalnego (*Cornus mas*), o szerokiej koronie liczącej już ponad 100 lat. Dereń jadalny pochodzi z południowo-wschodniej Europy, Kaukazu i Azji Mniejszej. Jest bardzo wytrzymały na mrozy i suszę. Drobne, żółte kwiaty ukazują się na gałązkach już w końcu marca lub w kwietniu, przed rozwojem liści. W jesieni dojrzewają czerwone, jadalne owoce wielkości małej śliwki. Owoce derenia używane są na przetwory, przede wszystkim na nalewki. W tym

celu drzewo to było dawniej w Polsce często uprawiane i spotykało się je w wielu parkach.

Dochodzimy do budynku zwanego Pawilonem. Najstarszą jego częścią z XVI w. jest ośmiokątna rotunda, pozostała – prostokątna – część została dobudowana w XIX w. W budynku tym mieści się obecnie Muzeum Dendrologiczne.

Przed budynkiem rośnie piękny, drzewiasty okaz cisa (*Taxus baccata*). Liczy około 70 lat, widać więc, że opinia o bardzo wolnym wzroście cisa jest mocno przesadzona.

Ostatni odcinek drogi, którą zśliśmy do Pawilonu prowadził przez teren sekcji 13. Zarówno z prawej strony tej drogi, jak i z lewej znaczną część sekcji 13 pokrywa stary drzewostan liściastych gatunków krajowych, głównie są to graby i lipy. Drzewa te liczą około 150–180 lat i osiągnęły tu (zwłaszcza lipy) potężne rozmiary i znaczną wysokość (do 30 m), co świadczy o korzystnych dla nich warunkach glebowych.

Z lewej strony Pawilonu rośnie niewielka, wielopienna lipa posadzona tu w początku lat pięćdziesiątych. Jest to rzadko spotykana odmiana (*Tilia cordata* 'Vratislaviensis') o liściach w czasie rozwijania na wiosnę intensywnie żółtych.

Przed Pawilonem rozciąga się szeroka polana otoczona różnymi drzewami iglastymi, od bardzo starych, 180-letnich świerków, sosen wejmutek i modrzewi, do kilkudziesięcioletnich cisów, kilku gatunków świerków i sosen. Należy pamiętać, że w XVIII w. i na początku XIX w. był to teren parku francuskiego i być może z tego okresu pochodzą najstarsze drzewa iglaste. W ostatnich latach wiele tych sędziwych drzew zginęło na skutek suszy. Pozostałe jeszcze przy życiu także powoli zasychają i giną. Cała polana (sekcja 16) otoczona jest różnowiekowymi cisami, od starych, drzewiastych okazów liczących ponad 150 lat, do obficie występujących tu siewek. Nad zwartą grupą cisów wznoszą się korony 2 starych sosen wejmutek. Są to najpiękniejsze zachowane w Arboretum okazy tej sosny.

Na szerokiej polanie rosną dwa drzewa sosny żółtej (*Pinus ponderosa*) z Ameryki Północnej, o długich igłach i dość dużych, kłujących szyszkach. Sosna żółta, podobna nieco do sosny czarnej, jest wytrzymała na niskie temperatury oraz na suszę. Niestety, rzadko spotykana w uprawie.

Za sosnami żółtymi zwraca uwagę oryginalny świerk pospolity (*Picea abies*) o szerokiej, do samej ziemi ugałęzionej koronie. Wierzchołek tego drzewa został przed około 40 laty złamany przez burzę. Obecnie miejsce złamania jest prawie niewidoczne, odrosły bowiem nowe wierzchołki.

Z lewej strony szerokiego świerka, pod ścianą wysokich drzew iglastych, głównie świerków i cisów, rośnie oryginalny świerk o wiotkich, zwisających drobnych gałązkach. Jest to świerk Brewera (*Picea breweriana*) pochodzący z Ameryki Północnej, drzewo wytrzymałe na niskie temperatury, ale w naszych warunkach wolno rosnące i nie zawiązujące szyszek. Rzadko spotykany nawet w kolekcjach dendrologicznych.

Dochodzimy do szerokiej alei lipowej. Z prawej strony pozostawiamy najlepiej zachowany fragment starych lip i grabów tworzących tu podwójną aleję. Kierujemy się w stronę Zamku do drogi, która w prawo prowadzi brzegiem wilgotnych łąk. Z prawej strony otwiera się widok na podmokłe łąki z szerokimi kępami wierzby szarej (*Salix cinerea*), gatunku krajowego występującego licznie na wilgotnych, torfiastych łąkach. Z lewej strony rośnie grupa drzew iglastych, wśród których wyróżniają się oryginalne formy zwisające świerka pospolitego (*Picea abies* 'Inversa'). Drzewa tej odmiany przyjmują rozmaite kształty i zwracają na siebie powszechną uwagę ze względu na niespotykany wygląd. W środku grupy rosną świerki japońskie (*Picea koyamai*) o sztywnych, sinozielonych igłach i brązowoczerwonej korze na pniu, która łuszczy się.

Przy skrzyżowaniu szerokiej alei z drogą, którą pójdziemy w prawo, rośnie potężne drzewo platana klonolistnego

(*Platanus acerifolia*) o łuszczącej się korze. Jest to mieszaniec północnoamerykańskiego gatunku (*Platanus occidentalis*) i euroazjatyckiego (*Platanus orientalis*). Od wielu lat drzewa te są sadzone w parkach Europy zachodniej, jak również w Polsce. Platan jest cennym drzewem parkowym i alejowym.

Z lewej strony drogi, którą dalej pójdziemy, biegnącej brzegiem łąk, mijamy grupę różnych drzew iglastych. Zwracają uwagę młode (około 25-letnie) jodły kalifornijskie (*Abies concolor*), które spotykaliśmy już wielokrotnie oraz równe im wiekiem świerki serbskie (*Picea omorica*) o wysokich, regularnych koronach.

Do samej drogi sięgają gałęzie szerokiego starego, cisa rozrastającego się krzewiasto. Razem z nim rośnie potężne drzewo cypryśnika błotnego (*Taxodium distichum*), o prostym, wysokim pniu. Nieco dalej na wilgotnej łące, z prawej strony drogi, rośnie drugi, równy wiekiem pierwszemu cypryśnik błotny o szerokiej, swobodnie rozrastającej się i na niskim pniu osadzonej koronie. Cypryśnik błotny pochodzi z Ameryki Północnej. Rośnie najczęściej w dolinach wielkich rzek (Missisipi) na terenach bagnistych i zalewanych przez wody powodziowe tworząc tu rozległe lasy. Od dawna uprawiany jest w Europie i często sadzony w parkach. Igły opadają na zimę razem z niezdrewniałymi pędami, podobnie jak u chińskiej metasekwoji. Największą jednak osobliwością tego drzewa są tzw. korzenie oddechowe (pneu-

14. Różanecznik 'Nova Zembla' – jedna z piękniejszych odmian w kolekcji kórnickiej. Fot. E. Szubert
15. Fragment kolekcji azalii gruntowych (*Rhododendron gandavense*). Fot. E. Szubert
16. Staw w Arboretum. Fot. E. Szubert
17. Wierzchołek jodły koreańskiej (*Abies koreana*) z licznymi kwiatami żeńskimi (młode szyszki). Fot. W. Bugała
18. Malownicza grupa jodeł jednobarwnych (*Abies concolor*). Fot. E. Szubert

15

16

<http://rcin.org.pl>

18

matofory). Są to guzowate lub kolankowe narośla na korzeniach wyrastające ponad powierzchnię wilgotnego gruntu lub wody. Zbudowane są z luźnej tkanki i przystosowane do doprowadzania powietrza do systemu korzeniowego rozwiniętego w bagnistej, pozbawionej powietrza glebie. Korzenie oddechowe, bardzo dobrze wykształcone, możemy oglądać tylko u drzewa rosnącego na wilgotnej łące. Pierwszy z cypryśników rośnie w miejscu wyżej położonym i korzeni oddechowych nie wytworzył. Rosnące tu cypryśniki mają około 160–180 lat i są najstarszymi drzewami tego gatunku w Polsce. Za cypryśnikiem z lewej strony drogi zwrócić należy uwagę na wysoko wyrastającą (do 26 m), strzelistą koronę jodły olbrzymiej (*Abies grandis*). Jest to najstarsze drzewo tej jodły w Arboretum (w wieku około 60 lat). Jodła olbrzymia rośnie bardzo szybko i dorasta w swej ojczyźnie (Ameryka Północna) do 100 m wysokości.

Zbliżamy się do drogi odchodzącej w lewo (naprzeciw cypryśnika rosnącego na wilgotnej łące). Na narożniku zwraca uwagę szeroki krzew leszczyny o zwisających gałęziach (*Corylus avellana 'Pendula'*). Za drogą odchodzącą w lewo rośnie okaz znanej nam już japońskiej jodły nikko (*Abies homolepis*) o nisko osadzonej, gęstej koronie. Przed jodłą nikko widzimy niski krzew północnoamerykańskiego derenia rozłogowego o zielonkawożółtych pędach (*Cornus stolonifera 'Flaviramea'*).

Dochodzimy do betonowego mostku na kanale. Z prawej strony rozciąga się duży staw i szeroki widok na otaczające go grupy różnych drzew. Z prawej strony (za stawem) widoczna jest grupa kilkunastu cypryśników w wieku około 60 lat. W jesieni igły cypryśników przed opadnięciem przebarwiają się wspaniale na kolor czerwonobrazowy. Za stawem mijamy potężny martwy pień buka (*Fagus sylvatica*) z uciętymi konarami. Było to najokazalsze drzewo w Arboretum, które zmarło nagle kilka lat temu. Buk jest gatunkiem krajowym. W lasach tworzy czyste drzewostany

zwane buczynami lub rośnie w zmieszaniu z innymi gatunkami drzew. W Arboretum spotykamy liczne okazy tych pięknych drzew.

Z lewej strony drogi mijamy wiąz szypułkowy (*Ulmus laevis*) z charakterystycznie deskowato spłaszczonymi nasadami korzeni. Pień tego drzewa pokrywa okaz bluszczu (*Hedera helix*). Wiąz szypułkowy jest jednym z 3 krajowych gatunków, który skutecznie oparł się groźnej chorobie, tzw. holenderskiej chorobie wiązów. Całkowicie wyginęły w Polsce, podobnie jak i w innych krajach Europy, wiąz górski (*U. glabra*) i polny (*U. foliacea*). Również w Arboretum Kórnickim wyginęły w latach 1950–1970 wszystkie drzewa tych dwu gatunków wiązów.

Za wiązem z prawej i lewej strony drogi znajduje się dość bogata kolekcja klonów (*Acer*). Rodzaj ten obejmuje około 115 gatunków występujących w Europie, w Azji i Ameryce Północnej. Szczególnie liczne gatunki występują w Chinach i w Japonii. Wszystkie klony odznaczają się ogromnym zróżnicowaniem kształtu blaszki liściowej. Jest wśród tych drzew i krzewów, bo znane są również liczne klony krzewiaste, wiele cennych i oryginalnych roślin ozdobnych. Niemal wszystkie klony charakteryzują się intensywnym przebarwieniem liści w jesieni. Z lewej strony, blisko drogi, rośnie kilka młodych drzewek północnoamerykańskiego klona wielkolistnego (*Acer macrophyllum*) o bardzo dużych, 3–5-kłapowych liściach. Tuż przy drodze rośnie niewielkie drzewo klona jawora, powszechnie nazywanego jaworem (*A. pseudoplatanus*). Kora na pniu łuszczy się podobnie, jak u platana, jednakże ma zabarwienie czerwonobrązowe. Jawor jest naszym gatunkiem krajowym często sadzonym w parkach i przy drogach. W lasach wyrasta w potężne drzewa wysokości do 35 m. Za jaworem, także z lewej strony, rośnie krzewiasty okaz klona włoskiego (*Acer opalus*) o tępo kłapowanych liściach. Jest bliskim krewniakiem naszego jawora.

Z prawej strony drogi rośnie również kilka oryginalnych i rzadkich gatunków klonów. Najbliżej drogi rośnie wysoki i szeroki krzew klona okrągłolistnego (*Acer circinatum*) z Ameryki Północnej, o liściach okrągłych i ostro klapowanych. Nieco dalej od drogi rosną dwa duże okazy klona winnolistnego (*A. cissifolium*) pochodzącego z Japonii. Liście są pierzaste, w jesieni pięknie żółte lub czerwone. Jeszcze dalej od drogi rośnie również japoński klon Miyabe (*A. miyabei*) o owłosionych pędach i dużych, pięcioklapowych liściach.

Obok kolekcji klonów zwraca uwagę duża grupa skrzydłoorzecha kaukaskiego (*Pterocarya fraxinifolia*). Jest to drzewo z rodziny Orzechowatych o dużych, pierzastych liściach, rozrastające się w szerokie kępy dzięki odroślom korzeniowym. Rosnący tu na wolnej przestrzeni okaz liczy około 60 lat. W drugiej połowie lata i w jesieni widoczne są na gałęziach długie, zwisające grona oskrzydłonych owoców. Przed grupą skrzydłoorzecha rosną dwa niewielkie drzewka oryginalnych klonów. Klon palmowy (*Acer palmatum*) pochodzi z Japonii, jest bardzo zmienny, o drobnych, dłoniasto, ostro klapowanych liściach. Znane są bardzo liczne odmiany o różnej formie i zabarwieniu liści. W jesieni liście klonu palmowego przebarwiają się intensywnie na kolor szkarłatny. Drugi klon tu rosnący, również o okrągłych wieloklapowych liściach, to *Acer pseudosieboldianum*, pochodzący również z Japonii.

Z lewej strony drogi rośnie sosna wydmowa (*Pinus contorta* var. *latifolia*) o wąskiej koronie i tafelkowato spękanej korowinie. Pochodzi z Ameryki Północnej. W Europie jest częściej uprawiana w lasach (w niektórych krajach), rzadziej w parkach. W głębi za sosnami wydmowymi widoczne są zarośla jałowca chińskiego w odmianie Pfitzera (*Juniperus chinensis* 'Pfitzeriana') oraz potężne, stare drzewo topoli czarnej (*Populus nigra*). Jest to ostatni, zamierający już egzemplarz tego gatunku w Arboretum; kiedyś

rosło ich tu znacznie więcej. Posadzone były na terenie parku w pierwszych latach XIX w., a może nawet w końcu XVIII w. Drzewo, które tu oglądamy, liczy zatem około 200 lat i osiągnęło już kres swego życia.

Z lewej strony drogi, za grupą sosen wydmowych, rośnie niski okaz jodły szlachetnej w odmianie srebrzystej (*Abies procera 'Glauca'*) o nieregularnym pokroju i srebrzystym zabarwieniu igieł. W naszych warunkach klimatycznych jodła ta rośnie źle i rzadko tworzy wyższe drzewa, natomiast w krajach o łagodnych zimach i wilgotnym klimacie (Europa zachodnia) jest jednym z najpiękniejszych drzew iglastych.

Nieco dalej, z lewej strony drogi, rośnie niewielkie drzewko głogu krwistego (*Crataegus sanguinea*) o dużych, ostro klapowanych liściach i dużych czerwonych owocach. Głóg ten rośnie dziko na Syberii, a u nas jest spotykany w parkach. Szczególnie efektownie wygląda w czasie kwitnienia (maj) i dojrzewania owoców (wrzesień).

Z prawej strony drogi widoczna jest grupa wysokich buków o gładkich, prostych pniach, a przed nimi blisko drogi, zwrócić należy uwagę na stare drzewo północnoamerykańskiego dębu błotnego (*Quercus palustris*) o grubym, wysokim pniu. Liście dębu błotnego są głęboko klapowane, o ostro zakończonych klapach. W jesieni przebarwiają się wspaniale na kolor ciemnoczerwony.

Zbliżamy się do kręgu i skrzyżowania dróg. Z lewej strony drogi (przed kręgiem) zwraca uwagę stary, szeroki i drzewiasty okaz cisa, a tuż przy nim dwa drzewa północnoamerykańskiej czeremchy (*Prunus serotina*). Czeremcha amerykańska jest u nas często sadzona w lasach, gdzie rośnie zwykle krzewiasto. Jednak w sprzyjających warunkach, jak to widzimy tutaj, wyrasta w dość wysokie drzewa o prostych pniach. Przy kręgu znajduje się skromny pomnik poświęcony pamięci Antoniego Wróblewskiego, pierwszego dyrektora Ogrodów Kórnickich po utworzeniu w

1925 r. Fundacji Zakłady Kórnickie. Wokół pomnika posadzono przed kilkunastu laty różne drzewa iglaste. Wśród nich zwracają uwagę młode okazy sosny wejmutki (*Pinus strobus*), świerków srebrzystych (*Picea pungens* 'Argentea'), piramidalnej odmiany jałowca pospolitego (*Juniperus communis* 'Hibernica') oraz cyprysiki Lawsona o złocistożółtym zabarwieniu gałązek (*Chamaecyparis lawsoniana* 'Stewartii'). Z prawej strony do kręgu dochodzi aleja lipowa, biegnąca łagodnym łukiem na długości blisko 200 m. Jest to tzw. Aleja Generałowej Zamoyskiej posadzona około 1890 r. i nazwana tak na cześć Jadwigi z Działyńskich Zamoyskiej (1830-1923), matki fundatora Władysława Zamoyskiego, a siostry ostatniego właściciela Kórnicka z rodu Działyńskich – Jana. Aleja składa się głównie z lipy drobnolistnej (*Tilia cordata*) i nielicznych okazów lipy szerokolistnej (*T. platyphyllos*). Oryginalność alei bierze się stąd, że drzewa zostały posadzone bardzo gęsto (w odstępach jednometrowych) wobec czego wytworzyły wysokie, proste pnie i jednostronnie, na zewnątrz rozgałęzione korony. Wnętrze alei, latem zawsze cieniste, stwarza wrażenie wysokiego sklepienia wspartego na gęstej kolumnadzie pni. Spacer tą aleją, zwłaszcza w czasie kwitnienia lip, dostarcza dodatkowych wrażeń, w postaci intensywnego zapachu kwiatów i brzęku zbierających nektar pszczoł. Wracamy jednak do trasy zwiedzania. Z prawej strony mijamy stare, okazałe buki i cisy, a z lewej również buki i bardzo stare ponad 150-letnie graby. Za bukiem, pod którego koroną rozpościera się dywan bluszczu, skręcamy w prawo (sekcja 12). Droga, którą idziemy zatacza łuk i wychodzi na tę samą drogę, którą doszliśmy od kręgu do skrzyżowania. Na tej części sekcji 12 wysadzono w latach trzydziestych kolekcję oryginalnych i rzadkich krzewów, głównie pochodzących z Chin i Japonii. Większość drzew i krzewów, na które pragniemy zwrócić uwagę, rośnie z lewej strony łukowato biegnącej drogi. Tu rosną również najpiękniejsze

w Arboretum okazy grujecznika japońskiego (*Cercidiphyllum japonicum*). Są to wielopniowe drzewa wysokości do 18 m o niewielkich, okrągławych liściach, które w jesieni przebarwiają się wspaniale na kolor żółty, a w chwili opadania wydzielają przyjemny, specyficzny zapach.

Grujecznik jest drzewem pochodzącym z Japonii. Często sadzony w parkach jako oryginalne i piękne drzewo ozdobne. Za pierwszym drzewem grujecznika (w głębi rośnie ich jeszcze kilka) mijamy szeroko rozrośnięte krzewy parrotii perskiej (*Parrotia persica*) o szeroko jajowatych, tępo ząbkowanych liściach i łuszczącej się szerokimi płatami korze na grubszych pniach (podobnie jak u platanu). Liście parrocji przebarwiają się wspaniale w jesieni na kolor żółty, pomarańczowy i czerwony. Parrocja rośnie dziko na Zakaukaziu (Lenkoran) oraz w Iranie, gdzie jest drzewem, natomiast u nas przybiera formę krzewiastą. Jej drewno jest bardzo twarde.

Przy drodze mijamy krzew kielichowca wonnego (*Calycanthus floridus*) o eliptycznych liściach i wiśniowobrazowych kwiatach ukazujących się na gałązkach przez całe lato. Kielichowiec pochodzi z Ameryki Północnej i jest krzewem wytrzymałym na niskie temperatury.

Tuż za kielichowcem (przed parrocjami) rośnie oryginalne drzewko o dużych, magnoliowatych liściach. Jest to północnoamerykański urodlin trójłatkowy (*Asimina triloba*) drzewo bardzo rzadkie nawet w kolekcjach dendrologicznych. Owoce o smaku przypominającym banany są jadalne, ale w naszych warunkach zawiązują się rzadko. Wczesną wiosną przed rozwojem liści ukazują się na gałązkach brązowoczerwone kwiaty o szeroko rozpostartych płatkach, które po przekwitnięciu opadają.

Nieco dalej przy drodze (także z lewej strony) rosną dwa niewielkie drzewka styraksa japońskiego (*Styrax japonica*). W czerwcu ukazują się obficie białe, dzwonkowate kwiaty zwisające na cienkich, długich szypułkach, a w koń-

cu lata i jesieni widoczne są oryginalne, zielonkawe owoce – pestczaki. Styraks jest rośliną bardzo dekoracyjną, ale nie znaną w Europie.

Z prawej strony drogi rośliny okazały krzew oczaru wirginijskiego (*Hamamelis virginiana*), który poznaliśmy już wcześniej.

Z lewej strony na łuku drogi uwagę zwraca oryginalne drzewko o dość dużych sercowatych liściach i łuszczącej się korze na pniu. Jest to dawidia chińska (*Davidia involucrata*) pochodząca z Chin. Wiosną, równocześnie z rozwojem liści (maj), ukazują się na gałązkach niezwykle oryginalne kwiaty zebrane w główkowate kwiatostany. Każdy kwiatostan podparty jest dużym, zwisającym, białym płatem. Całość do złudzenia przypomina duży kwiat zwisający na długiej szypułce. Białe, płatkowate podsadki opadają po przekwitnięciu. W jesieni na długich szypułkach widoczne są zielone owoce wielkości małej śliwki (niejadalne). Dawidia jest u nas drzewem rzadko spotykanym nawet w ogrodach botanicznych. Rośnie wolno i kwitnie dopiero po kilkunastu lub kilkudziesięciu latach. W czasie bardzo surowych zim przemarza (1986/1987)

Z lewej strony, blisko drogi oraz nieco w głębi, rosną stare krzewy oczarów (*Hamamelis*) o charakterystycznych, szerokich, krótkoogonkowych liściach, przebarwiających się w jesieni intensywnie na kolor żółty, pomarańczowy lub czerwony. Szczególnie cenny jest *H. mollis* pochodzący z Chin, o miętko owłosionych, dość dużych liściach. Oczary zakwitają w okresie zimy, kiedy temperatura dłuższy czas utrzymuje się powyżej zera lub wczesną wiosną (w marcu). Kwiaty są żółte z wąskimi, wstęgowatymi płatkami. Bardzo oryginalny jest również oczar japoński (*H. japonica*). Wszystkie oczary są krzewami bardzo wytrzymałymi na niskie temperatury, jednak cierpią w okresach suszy.

W głębi kwatery widoczne jest wysokie drzewo orzesznika siedmiolistkowego (*Carya laciniosa*), który pochodzi

z Ameryki Północnej. Kora na pniu łuszczy się długimi płatami. Orzesznik, zwany także hikorą, należy do rodziny Orzechowatych i ma owoce podobne do innych orzechów, jednakże niesmaczne. Przed orzesznikiem, tuż przy drodze, rosną niewysokie krzewy fotergilli amerykańskiej (*Fothergilla monticola*) o liściach podobnych do oczarów, również przebarwiających się w jesieni wspaniale na kolor pomarańczowy lub szkarłatny. Białe kwiaty w wyprostowanych, krótkich kwiatostanach ukazują się w maju.

Po prawej stronie drogi mijamy malownicze grupy wielopienne, wysokich olch (*Alnus glutinosa*). Drzewa te osiągnęły tu rzadko spotykane rozmiary (do 32 m wysokości), a mają około 100–120 lat.

Z lewej strony drogi, a nieco dalej i z prawej, rosną piękne okazy grujecznika japońskiego (*Cercidiphyllum japonicum*), który poznaliśmy już wcześniej. Bliżej drogi rosną rzadkie krzewy leszczynowców (*Corylopsis platypetala* i *C. spicata*) pochodzących z Japonii. Żółte kwiaty w krótkich, zwisających kwiatostanach ukazują się na gałązkach wczesną wiosną (marzec – kwiecień), przed rozwojem liści.

W prawo, przez bramę i ulicę Parkową, jest przejście do nowej części Arboretum. Nasza trasa prowadzi w lewo po terenie starego Arboretum. Z prawej strony (sekcja 6b), rosną stare drzewa znanego nam już północnoamerykańskiego orzesznika siedmiolistkowego (*Carya laciniosa*) oraz liczne drzewa skrzydłoorzechów (*Pterocarya*), przede wszystkim znanego już z poprzednich odcinków trasy zwiedzania skrzydłoorzecha kaukaskiego (*Pterocarya fraxinifolia*). Drzewo to także i tutaj tworzy malownicze, wielopienne grupy. Rośnie tu także podobny skrzydłoorzech chiński (*P. stenoptera*) o dużych, pierzastych liściach.

Z lewej strony drogi, na kwaterze 12, rosną liczne krzewy żylistków (*Deutzia*). Są to piękne krzewy ozdobne z rodziny Skalnicowatych, pochodzące głównie z Chin i Japonii, od dawna uprawiane w wielu krajach. Poza gatunkami

botanicznymi znane są liczne mieszańce oraz odmiany powstałe w uprawie. Żylistki odznaczają się obfitym kwitnieniem w drugiej połowie maja, są jednak wrażliwe na mrozy i przemarzają podczas surowych zim.

Z lewej strony, przed skrzyżowaniem dróg (sekcja 12) rośnie tuż przy drodze niewysokie drzewko ambrowca amerykańskiego (*Liquidambar styraciflua*) o dłoniasto 5-kłapowych liściach podobnych do klonu. W jesieni liście przebarwiają się intensywnie na kolor czerwony. Ambrowiec jest drzewem dorastającym w swojej ojczyźnie (Ameryka Północna) do wysokości 45 m. U nas rośnie wolno, a podczas surowych zim często przemarza.

Za ambrowcem rośnie niewielkie drzewko oryginalnej, bardzo rzadko u nas spotykanej lipy pochodzącej z Chin (*Tilia henryana*), która charakteryzuje się u nas bardzo późnym okresem kwitnienia (wrzesień – październik).

Skręcamy w prawo przed starymi drzewami grabów. Po prawej stronie rozciąga się kwatera 6. Z prawej strony tuż przy drodze rośnie drzewo kasztanowca żółtego (*Aesculus octandra*) z Północnej Ameryki, o żółtych kwiatach i gładkich, kulistych owocach.

Po lewej stronie drogi, na narożniku, rośnie wysoki krzewiasty okaz graba sercolistnego (*Carpinus cordata*), który pochodzi z Japonii, Korei i Północnych Chin.

Wchodzimy w obręb bogatej kolekcji suchodrzewów (*Lonicera*), rosnących z prawej i z lewej strony drogi (kwatery 6 i 3), liczącej w Arboretum kilkadziesiąt gatunków i odmian. Suchodrzewy są krzewami bardzo zmiennymi. Różnią się między sobą liśćmi, kwiatami i owocami. Są wśród nich gatunki o cechach dekoracyjnych, wytrzymałe na mrozy i na suszę, szeroko rozpowszechnione w parkach i zieleńcach, odznaczające się także szybkim wzrostem i obfitym ulistnieniem. Do najbardziej znanych należy suchodrzew tatarski (*Lonicera tatarica*) o kwiatach różowych i czerwonych lub pomarańczowych owocach. Są wśród su-

chochrzewów również gatunki rzadko spotykane w uprawie, bardzo oryginalne, ale nie zawsze dostatecznie wytrzymałe na mrozy. Do takich należy suchodrzew gruczołkowy (*Lonicera tenuipes*) pochodzący z Japonii czy suchodrzew kosmatoowocowy (*L. chaetocarpa*) występujący w Chinach. Niewielkie krzewy obydwu gatunków rosną po prawej stronie drogi za młodymi drzewami orzecha czarnego (*Juglans nigra*). Nieco w głębi z prawej strony drogi rosną 2 wysokie krzewy suchodrzewu Maacka (*L. maackii*) o stosunkowo dużych, białych kwiatach bardzo obficie pokrywających gałązki i o szkarłatnoczerwonych owocach. Suchodrzew Maacka pochodzi z Chin i jest jednym z najpiękniejszych krzewów ozdobnych, nie tylko wśród suchodrzewów.

Dochodzimy do miejsca, gdzie z prawej strony rośnie niewielkie drzewo o bardzo szerokiej koronie osadzonej na niskim pniu. Jest to buk amerykański (*Fagus grandifolia*) o ostro ząbkowanych liściach. Nieco dalej od drogi (także z prawej strony) rosną drzewa innych gatunków buków. Na uwagę zasługuje buk japoński (*F. japonica*) o niewielkich, ostro piłkowanych liściach i buk wschodni (*F. orientalis*) rosnący nad płytkim rowem. Bliżej drogi, tuż za bukiem amerykańskim, rośnie piękne, kilkudziesięcioletnie drzewo buka czerwonolistnego (*F. sylvatica* 'Atropunicea'). Liście są szczególnie intensywnie zabarwione na kolor purpurowy w okresie rozwijania (maj).

Dochodzimy do potężnego drzewa topoli białej (*Populus alba*) rosnącego z lewej strony drogi. W głębi widoczne są inne, równie potężne drzewa tego gatunku o wysoko wznoszących się, szerokich koronach i prostych pniach. Topola biała jest gatunkiem krajowym. W starych parkach bardzo często była sadzona zwłaszcza na wilgotnych glebach i nad wodami. Drzewo to w sprzyjających warunkach osiąga imponujące rozmiary. Egzemplarze tutaj rosnące mają około 150 lat.

Z prawej strony drogi rozpoczyna się kolekcja brzoź. Można tu oglądać różne gatunki, zarówno krajowe (*Betula pendula* i *Betula pubescens*), jak i obce – azjatyckie i północnoamerykańskie. Szczególnie oryginalne brzozy to wschodnioazjatycka brzoza Maksymowicza (*B. maximowicziana*) o dużych, sercowatych liściach nie podobnych do innych brzoź, północnoamerykańska brzoza żółta (*B. lutea*) o brązowej korze podobnej do wiśni i podobna do niej brzoza wiśniowa (*B. lenta*) pochodząca również z Ameryki Północnej. Z gatunków wschodnioazjatyckich wymienić jeszcze należy brzozę Ermana (*B. ermanii*) i brzozę Jacquemonta (*B. jacquemontii*), obydwie o pięknej, błyszczącej korze.

Z lewej strony drogi mijamy dorodny okaz kasztanowca białego, jednego z wielu jakie rosną na terenie Arboretum.

Zbliżamy się do skrzyżowania dróg i niewielkiego kręgu, od którego odchodzą w różne kierunki 4 drogi. Przed kręgiem z lewej strony mijamy kolekcję kalin (*Viburnum*). Rośnie tu kilka gatunków tych dekoracyjnych krzewów, z których szczególnie oryginalne są: kalina śliwolistna (*V. prunifolia*) z Północnej Ameryki i podobna do niej również północnoamerykańska kalina kanadyjska (*V. lentago*). Obydwa gatunki charakteryzują się eliptycznymi, ostro piłkowskimi liśćmi, kremowobiałymi kwiatami i granatowoczarnymi owocami. Wyrastają w wysokie krzewy i są bardzo wytrzymałe na mrozy.

Przy kręgu, do którego dochodzimy, rośnie bardzo wiele interesujących drzew i krzewów. Zwraca uwagę krzew leszczyny o żółtawych liściach (*Corylus avellana* 'Aurea') szczególnie intensywnie zabarwionych w maju, w okresie rozwijania liści. Po przeciwnej stronie, przy kręgu, rosną jeszcze dwie interesujące leszczyny – duży krzew o zwisających gałęziach to odmiana zwisająca (*C. avellana* 'Pendula'), a drugi krzew o wyprostowanych gałęziach to leszczyna tybetańska (*C. thibetica*) pochodząca z Chin. Za leszczyna-

mi widoczne są dwa drzewa topoli Maksymowicza (*Populus maximowiczii*) pochodzącej z Japonii, o szeroko eliptycznych liściach. Jeszcze dalej, za topolami Maksymowicza, rosną młode drzewka czeremchy Maačka (*Padus maackii*) o oryginalnej, błyszczącej, żółtawobrazowej korze. Czeremcha ta pochodzi z północno-wschodniej Azji, jest wytrzymała na mrozy, bardzo dekoracyjna, lecz rzadko spotykana w uprawie.

Z kręgu kierujemy się wąską ścieżką wprost na widoczny w głębi zabytkowy budynek z XIX w. (oddzielony od Arboretum parkanem). Z prawej strony ścieżki, tuż za zwisającą formą leszczyny, widzimy oryginalne drzewo o dużych, pierzastych liściach, które w jesieni przebarwiają się wspaniale na kolor pomarańczowy i szkarłatny. Jest to sumak leśny (*Rhus sylvestris*) pochodzący z Chin, Korei i Japonii. Za sumakiem rośnie drzewo leszczyny chińskiej (*Corylus chinensis*). Owoce otoczone są głęboko postrzępionymi, zielonymi okrywkami. Jest to jedyny okaz tego gatunku w Arboretum. Za sumakiem i leszczyną chińską widoczne są okazałe drzewa korkowców o szerokich koronach i grubej, korkowatej korze na pniu (*Phellodendron japonicum* i *Ph. amurense*). Pierzaste liście korkowców wydzielają charakterystyczny, aromatyczny zapach. W jesieni dojrzewają czarne owoce – pestczaki, które są bardzo chętnie zjadane przez ptaki. Korkowce, szczególnie korkowiec amurski, są cennymi drzewami ozdobnymi, coraz częściej u nas stosowanymi w zadrzewieniach osiedlowych. Oznaczają się wysoką wytrzymałością na suszę i na mrozy.

Z lewej strony ścieżki znajduje się stary ogród skalny (alpinarium) urządzony tu w latach trzydziestych. Niewielki stawek z przepływającą wodą otaczają ułożone z głazów granitowych pagórki i małe wąwozy. W chwili zakładania ogrodu skalnego wysadzono tu bardzo liczne formy karłowate, barwne i pokrojowe różnych gatunków drzew i krzewów, głównie iglastych. Od czasu założenia alpinarium

minęło prawie 60 lat. W tym czasie wiele form, nawet karłowatych, wyrosło w drzewa lub wysokie krzewy, liczne okazy przemarzły w czasie surowych zim, tak że z pierwotnej roślinności pozostało niewiele okazów. Część roślin trzeba było usunąć ze względu na zbyt duże zagęszczenie, powstające w miarę rozrastania się wielu drzew i krzewów. Na miejsce roślin zamierających, zniszczonych przez wiatry, okiść śniegową lub suszę i mrozy, dosadzone są nowe drzewa i krzewy. Ścieżka, którą idziemy jest również fragmentem ogrodu skalnego. Wzdłuż tej części trasy zwiedzania rośnie bardzo wiele interesujących i rzadkich gatunków, odmian i form. Nie wszystkie można w tak krótkim przeglądzie wymienić i scharakteryzować. Ograniczymy się tylko do najważniejszych.

Z lewej i częściowo z prawej strony ścieżki rosną liczne, karłowate formy głównie drzew i krzewów iglastych (świerków, cisów, żywotników, cyprysików i innych). Zwracają uwagę zwarte, regularne, krzewy odmiany kulistej żywotnika zachodniego (*Thuja occidentalis* 'Globosa'), a także stożkowata forma odmiany bujnej (*Th. occidentalis* 'Robusta') i odmiany złocistej (*Th. occidentalis* 'Aurescens'). Z prawej i lewej strony drogi rosną liczne, karłowate formy świerka pospolitego (głównie *Picea abies* 'Nidiformis').

Dochodzimy do miejsca, skąd widoczny jest w alpiniarium niewielki stawek. Tuż przy ścieżce rośnie nisko rozpostarty krzew cisa o żółtawo zabarwionych igłach. Jest to odmiana złocista (*Taxus baccata* 'Aurea-nova') wyhodowana w Arboretum Kórnickim.

Za cisem złocistym rośnie krzewiasty okaz sosny karłowej (*Pinus pumila*) o srebrzystych igłach. Jest to gatunek blisko spokrewniony z limbą syberyjską, występujący na rozległych obszarach Azji północno-wschodniej. Sosna ta tworzy w górach i na nizinach zwarte zarośla, podobnie jak u nas kosodrzewina.

Za sosną karłowatą rośnie wysoki okaz cyprysika groszkowego o złocistożółtych, zwisających gałązkach. Jest to odmiana nitkowata złocista odznaczająca się wolnym wzrostem, ale bardzo wytrzymała na niskie temperatury.

Również z lewej strony ścieżki, przy zejściu do stawku, rośnie duży, silnie rozrośnięty egzemplarz klona grabolistnego (*Acer carpinifolium*) pochodzącego z Japonii. Jest to jeden z najoryginalniejszych, niskich klonów japońskich o pojedynczych, ostro ząbkowanych liściach podobnych do graba.

Wiele rzadkich i oryginalnych drzew i krzewów rośnie z prawej strony ścieżki, którą idziemy. Zwracaliśmy już uwagę na interesujące i rzadkie okazy sumaka japońskiego, leszczyny chińskiej i żylistka wysmukłego. Obok żylistka rośnie krzew kolkwicii chińskiej (*Kolkwitzia amabilis*), która kwitnie obficie w drugiej połowie maja. Kolkwicia jest mało znanym jeszcze, ale bardzo atrakcyjnym i wartościowym krzewem ozdobnym.

Nieco dalej widoczna jest grupa drzew iglastych. Widzimy tu kilka egzemplarzy rzadko spotykanej jodły wiotkiej (*Abies nephrolepis*) o delikatnych, miękkich igłach. Jodła ta, blisko spokrewniona z jodłą syberyjską, występuje we wschodniej Syberii, na Sachalinie i w północnej Korei. Obok jodły wiotkiej rosną świerki serbskie (*Picea omorica*) o charakterystycznej wąskiej koronie. Za nimi widoczne są młode, kilkunastoletnie jodły mandżurskie (*Abies holophylla*) o łuszczącej się korowinie na pniach. Jodła ta pochodzi z północno-wschodnich Chin i z obszaru Nadamurskiego. Jest bardzo wytrzymała na niskie temperatury, ale mało jeszcze rozpowszechniona w uprawie.

Za grupą jodeł i świerków serbskich, tuż przy drodze, rośnie wysokie drzewo metasekwoi chińskiej (*Metasequoia glyptostroboides*). Jest to najstarszy i największy w Arboretum okaz tego interesującego drzewa iglastego o igłach opadających na zimę. Pierwsze nasiona tego oryginalnego drzewa, odkrytego w Chinach Środkowych (Syczuan)

w 1942 r., zostały przysłane do Arboretum w Kórniku w 1947 r. Wyrosły tylko 2 siewki, z których jedna – bardzo słaba zginęła po 2–3 latach, a pozostała – to właśnie drzewo, które tutaj widzimy. Liczy więc obecnie około 45 lat i mierzy 20 m wysokości. Metasekwoja rozmnaża się wegetatywnie z sadzonek zielnych i zdrewniałych. Inne drzewa tego gatunku, rosnące obecnie w Arboretum, pochodzą albo z rozmnażania wegetatywnego, albo z nasion przesyłanych do Kórnika w latach późniejszych. Metasekwoja najlepiej rośnie na glebach wilgotnych lub nad wodami. Okazała się drzewem wytrzymałym na niskie temperatury. W naszych warunkach klimatycznych nie zaobserwowano dotychczas obradzania nasion zdolnych do kiełkowania.

Za metasekwoją rosną wysokie, do samej ziemi ugałęzione, okazałe drzewa żywotnika olbrzymiego (*Thuja plicata*). Żywotnik ten pochodzi z zachodniej Ameryki Północnej, gdzie w wielogatunkowych lasach iglastych wyrasta w potężne drzewa wysokości do 60 m i 3 m średnicy pnia. Również i w naszych warunkach rośnie bardzo szybko i osiąga znaczne rozmiary, zwłaszcza na żyznych, wilgotnych glebach i w okolicach o dość obfitych opadach. Rosnące tu okazy żywotnika olbrzymiego mają około 55 lat i osiągają wysokość około 23 m.

Zbliżamy się do końca ścieżki. Po prawej stronie rosną liczne magnolie. Najatrakcyjniejsze są w okresie kwitnienia (początek maja). Najbliżej dróżki rosną krzewy magnolii gwiaździstej (*Magnolia stellata*) o wielopłatkowych białych lub różowawych kwiatach. Pochodzi z Japonii, jest bardzo wytrzymała na mrozy, ale rzadko spotykana w uprawie. Za magnoliami gwiaździstymi rośnie kilka krzewów magnolii pośredniej (*Magnolia × soulangeana*) o dużych, pucharowatych kwiatach, białych albo mniej lub więcej różowawych. Magnolia pośrednia jest mieszańcem dwóch chińskich gatunków – *M. liliflora* i *M. denudata* – otrzymanym we Francji na początku XIX w. Obecnie należy do naj-

częściej sadzonych magnolii w krajach, gdzie na to pozwalają warunki klimatyczne. Również w Polsce, szczególnie w dzielnicach zachodnich, jest często spotykana w miastach. Niestety, te piękne i oryginalne krzewy nie kwitną każdego roku, gdyż w czasie bardzo surowych zim przemarzają pączki kwiatowe lub też wcześniej rozwijające się kwiaty (początek maja) są niszczone przez spóźnione przymrozki.

Nieco w głębi kwatery rosną krzewy innych odmian magnolii pośredniej między innymi 'Speciosa' o dużych, ciemnoróżowych kwiatach i 'Alba Superba' o kwiatach czysto białych. Z lewej strony kręgu (patrząc na widoczny przed nami budynek) rośnie stare drzewo magnolii japońskiej (*Magnolia kobus*) o wielu nisko nad ziemią rozgałęzionych pniach i bardzo szerokiej koronie. Wczesną wiosną przed rozwojem liści (druga połowa kwietnia) korona drzew pokrywa się białymi kwiatami. W jesieni widoczne są wśród liści poskręcane, szyszkowate, czerwono zabarwione owoce, z których wypadają po dojrzeniu ciemnoczerwone owoce. Magnolia japońska występuje w lasach północnej Japonii i jest u nas wytrzymała na mrozy.

Przechodzimy wąską ścieżką przez mostek na rowie doprowadzającym wodę do stawku w alpinarium. Jeszcze przed mostkiem, z prawej strony rośnie niewielkie drzewo magnolii drzewiastej (*Magnolia acuminata*), znanej nam

19. Fragment głównej alei lipowej. Fot. E. Szubert
20. Nowe kolekcje drzew i krzewów iglastych. Fot. E. Szubert
21. Grupa starych, ponad 100-letnich sosen czarnych (*Pinus nigra*). Fot. E. Szubert
22. Ozdobne owoce ognika (*Pyracantha*). Fot. E. Szubert
23. Berberys koreański (*Berberis koreana*) gałązki z dojrzałymi owocami. Fot. E. Szubert
24. Różne formy drzew i krzewów iglastych. Fot. E. Szubert
25. Wiśnie japońskie w barwach jesieni. Fot. E. Szubert

19

20

<http://rocin.org.pl>

22

23

24

25

już z poprzednich odcinków trasy zwiedzania Arboretum. Za mostkiem, z lewej strony rosną dwa stare buki i równy im wiekiem dąb bezszypułkowy (*Quercus robur*). Dochodzimy do drogi, którą skręcamy w lewo. Na narożniku z prawej strony obok pnia brzozy rośnie niewielkie drzewko cisa japońskiego (*Taxus cuspidata*) o regularnej koronie i prostym pniu. Cis japoński jest znacznie odporniejszy na niskie temperatury od europejskiego cisa pospolitego (*Taxus baccata*), lecz dotychczas spotkać go można jedynie w kolekcjach dendrologicznych.

Na przeciwległym narożniku rośnie wielopienne drzewo dawidii chińskiej (*Davidia involucrata*). Jest to największy w Arboretum okaz tego oryginalnego drzewa chińskiego, które poznaliśmy już wcześniej. W ostatnich latach corocznie korona drzewa była obficie pokryta białymi kwiatami, a w jesieni na gałązkach były widoczne liczne owoce. Niestety, w zimie 1986/87 drzewo to silnie przemarzło i potrzeba będzie wielu lat aby ponownie obficie kwitło i owocowało.

Przechodzimy drogą w kierunku alpinarium mając teraz po lewej stronie stawek i ułożone z głazów pagórki. Z prawej strony rosną stare, wysokie olchy o prostych pniach, po których wspina się winobluszcz (*Parthenocissus quinquefolia*). Pod olchami rosną piękne, drzewiaste okazy cisów.

Na dwóch wysokich pniach starych olch rosnących przy rowie odprowadzającym wodę ze stawku w alpinarium, wspina się oryginalny krzew o okrągłych liściach i dużych, baldachowatych kwiatostanach. Jest to hortensja pnąca (*Hydrangea petiolaris*) pochodząca z Japonii i Korei. W pełni lata ukazują się białe kwiaty w płaskich baldachogronach. Pędy przytwierdzają się bardzo silnie do podpory (tutaj pnia drzewa) za pomocą korzeni czepnych wstających w szczeliny kory. Hortensja pnąca jest krzewem bardzo odpornym na mrozy, wymaga jednak żyznej, wilgotnej gleby i ocienionych stanowisk.

Z lewej strony drogi rośnie również wiele rzadkich roślin. Niektóre z nich już poznaliśmy przechodząc z drugiej strony alpinarium. Tak więc ponownie z bliska możemy obejrzeć piękny, drzewkowy okaz cyprysika o złocisto zabarwionych, delikatnych i zwisających gałązkach (*Chamaecyparis pisifera* 'Filifera Aurea'). Za nim, na szczycie kamiennego wzniesienia, rośnie kilkudziesięcioletnie drzewo limby tatrzańskiej (*Pinus cembra*) o delikatnych, sinozielonych igłach.

Blisko drogi rośnie oryginalny, karłowaty świerk o drobnych igłach i zwisających gałązkach. Jest to jedna z wielu odmian karłowatych świerka pospolitego pochodząca z Czech (*Picea abies* 'Rotenhausii').

Z lewej strony drogi rosną również 3 żywotnikowce (*Thujaopsis dolabrata*), podobne do żywotnika (*Thuja*), lecz o grubszych, również spłaszczonych gałązkach pokrytych błyszczącymi, łuskowatymi igłami. Na spodniej stronie gałęzi widoczne są kredowobiałe plamy. Żywotnikowiec pochodzi z Japonii, gdzie w lasach wyrasta w wysokie drzewa. U nas jest tylko niewysokim drzewkiem o regularnej, gęstej, stożkowej koronie. Rośnie wolno i w uprawie spotykany tylko w kolekcjach dendrologicznych.

Dochodzimy do kręgu, z którego skierujemy się pierwszą drogą w prawo.

Przed kręgiem z lewej strony zwraca uwagę drzewo iglaste o szydłowatych igłach. Jest to szydlica japońska (*Cryptomeria japonica*). W Japonii jest jednym z ważniejszych drzew leśnych dostarczającym cennego drewna. U nas rośnie wolno i przemarza w czasie surowych zim, dlatego też nie ma znaczenia praktycznego. Po prawej stronie drogi, którą idziemy (kwatery 5a) znajduje się kolekcja leszczyn (*Corylus*), a dalej kolekcja brzoź. Wśród leszczyn, obok poznanych już wcześniej gatunków i odmian (*C. chinensis*, *C. thibetica*) rosną tutaj inne jeszcze interesujące gatunki o różnej formie wzrostu (drzewiaste, krzewia-

ste) różnych owocach i liściach. Wymienić należy leszczynę rogatą (*C. cornuta*) pochodzącą z Ameryki Północnej, również leszczynę amerykańską (*C. americana*) wyrastającą w wysokie krzewy, leszczynę japońską (*C. sieboldii*) o oryginalnych, rurkowatych owocach, a także drzewiastą leszczynę turecką (*C. colurna*). Ten ostatni gatunek reprezentowany jest w kolekcji przez kilka młodych okazów. Jest to drzewo o wyraźnym pniu i regularnej, stożkowatej koronie. Odznacza się dużą wytrzymałością na mrozy, na suszę oraz na zanieczyszczenia powietrza w miastach. Jest jednym z najcenniejszych drzew alejowych i przyulicznych, niestety mało jeszcze u nas rozpowszechnionym.

Przy drodze rosną 3 stare drzewa platanów (*Platanus acerifolia*) o gładkich pniach, a z lewej strony (kwatery 6a) zwracają uwagę okazałe, wysokie drzewa topoli białej (*Populus alba*) o prostych pniach. Pod topolami znajduje się kolekcja kalin (*Viburnum*) i suchodrzewów (*Lonicera*). Szczególnie interesująca jest kalina Siebolda (*Viburnum sieboldii*) pochodząca z Japonii o liściach eliptycznych, nieprzyjemnie pachnących. W swej ojczyźnie wyrasta w niewysokie drzewa, u nas pozostaje tylko krzewem. W maju lub na początku czerwca ukazują się na krzewie kremowobiałe kwiaty zebrane w stożkowate kwiatostany. Nieco dalej z lewej strony drogi rośnie kalina wonna (*V. fragrans*) pochodząca z Chin. Różowawe, pachnące kwiaty ukazują się wczesną wiosną (marzec – kwiecień) przed rozwojem liści. Bardzo często jednak pączki kwiatowe widoczne już jesienią przemarzają podczas zimy i wówczas krzewy nie kwitną.

Z lewej strony drogi za pniem ostatniego platanu, rośnie wysoki krzew suchodrzewu Maacka z północno-wschodniej Azji, który poznaliśmy już wcześniej. Jest to jeden z najpiękniejszych suchodrzewów, silnie rosnący. Kwitnie bardzo obficie w drugiej połowie maja. Zimą 1986/87 r. po raz pierwszy krzewy tego cennego gatunku bardzo ucierpiały od mrozów.

W kolekcji brzoź, która po prawej stronie ciągnie się wzdłuż drogi, rośnie kilkanaście gatunków. Uwagę zwracają brzozy o korze ciemnej, często prawie czarnej, jak np. *Betula obscura* występująca również u nas w lasach, a także obce gatunki o ciemnej, nie „brzozowatej” korze, jak wschodnioazjatycka brzoza Schmidta (*B. schmidtii*), czy północnoamerykańska brzoza żółta (*B. lutea*) o korze wiśniowobrazowej. Rośnie tu także azjatycka brzoza Ermana (*B. ermanii*) oraz brzoza himalajska (*B. utilis*), które odznaczają się wybitnie białą, gładką korą na pniu.

Przed kolekcją brzoź, bliżej drogi, rośnie z prawej strony piękny, wysoki krzew klonu winnego pochodzącego z Japonii, o trójlistkowych liściach i zwisających w długich gronach owocach (*Acer cissifolium*). Jest to gatunek bardzo rzadko u nas spotykany, dość odporny na mrozy i szczególnie dekoracyjny w jesieni, kiedy liście przebarwiają się na żółto i czerwono.

Przy drodze na rabacie rosną różne krzewy ozdobne między innymi odmiany krzewuszek (*Weigela*), tawuł (*Spiraea*) oraz młode magnolie.

Dochodzimy do skrzyżowania dróg. Przed skrzyżowaniem z lewej i prawej strony rosną krzewy lilaka chińskiego (*Syringa chinensis*) o drobnych kwiatach zebranych w okazy, zwisające wiechy. Wbrew nazwie przyjętej w różnych krajach i w różnych językach lilak ten nie ma nic wspólnego z Chinami. Jest mieszańcem powstałym w 1777 r. w ogrodzie botanicznym w Rouen we Francji i jest szeroko rozpowszechniony w uprawie w wielu krajach.

Z miejsca na skrzyżowaniu dróg otwiera się piękny widok na rozległe łąki i widoczny w głębi staw. Nasza trasa prowadzi w prawo obok krzewu kaliny hordowiny (*Viburnum lantana*) o szerokich, grubych, kutnerowatych liściach. W maju krzew pokrywa się obficie białymi kwiatami zebranymi w płaskie baldachogrona, a już w lecie dojrzewają jagodowate owoce (pestkowce), które przed dojrzewaniem

przebarwiają się pięknie na czerwono, a w miarę dojrzewania przybierają zabarwienie czarne. Kalina ta pochodzi z południowo-wschodniej Europy i z zachodniej Azji. W Polsce (rzadko) rośnie dziko w Tatrach. Jest bardzo cennym krzewem ozdobnym, odpornym na suszę i zanieczyszczenie powietrza. Droga, którą idziemy, wysadzona jesionami, biegnie po sztucznie usypanej grobli i przecina podmokłe łąki i kanał. W głębi łąki, z prawej strony (w odległości około 100 m) widoczna jest duża grupa metasekwoi chińskiej (*Metasequoia glyptostroboides*). To oryginalne drzewo iglaste o igłach opadających na zimę, poznaliśmy już wcześniej. Tutaj metasekwoje zostały posadzone na wilgotnej, torfiastej glebie i okazało się, że takie warunki najlepiej jej odpowiadają. Drzewa rosną bardzo szybko i w zwartej grupie tworzą proste, oczyszczone z bocznych gałęzi pnie.

Blisko drogi, również z prawej strony, rośnie piękny okaz derenia drzewiastego (*Cornus controversa*) o ciemnopurpurowej korze i piętrowo ułożonych bocznych gałęziach. W końcu maja lub na początku czerwca drzewko jest obficie pokryte białymi kwiatami zebranymi w płaskie, baldachowate kwiatostany. Dereń drzewiasty pochodzi z Chin i Korei, jest odporny na mrozy i bardzo dekoracyjny. W jesieni liście przebarwiają się na kolor pomarańczowy i szkarłatny.

Za mostkiem kończy się aleja jesionowa. Przy drodze posadzono przed kilku laty platan (*Platanus acerifolia*) na miejsce wyrwanych przez wicherę jesionów.

Zbliżając się do końca drogi wysadzonej platanami widzimy po prawej stronie drzewa różnych gatunków i mieszańców kasztanowców. Kolekcja kasztanowców została tu posadzona w latach trzydziestych. Przede wszystkim zwraca uwagę najbliższej rosnące, piękne drzewo kasztanowca japońskiego (*Aesculus turbinata*) o szerokiej, gęstej, kopulastej koronie. Jest podobny do kasztanowca zwyczajnego;

różni się głównie owocami, które nie są kolczaste, lecz gładkie i rdzawobrzowe.

Za kasztanowcem japońskim rośnie północnoamerykański kasztanowiec gładki (*Aesculus glabra*) o żółtych kwiatach. Jeszcze dalej, za koronami drzew dwóch wyżej wymienionych gatunków, widoczny jest kasztanowiec czerwony (*A. × carnea*) o kwiatach czerwonych. Jest on mieszańcem kasztanowca zwyczajnego i północnoamerykańskiego kasztanowca krwistego (*A. pavia*). Kasztanowiec czerwony jest u nas często spotykany w miastach, a także w starych parkach. W lewo od wspomnianej wyżej grupy kasztanowców rosną północnoamerykańskie kasztanowce, takie jak kasztanowiec plamisty (*A. sylvatica*) o żółtych lub czerwonych kwiatach, odznaczający się słabym wzrostem oraz krzewiasty kasztanowiec drobnokwiatowy (*A. parviflora*) rozrastający się szeroko i tworzący regularną, kopulastą kępę. Ten gatunek kwitnie u nas bardzo późno, dopiero w lipcu. Białe kwiaty z długimi, czerwonymi pręcikami zebrane są w wyprostowane, sterczące ponad koronę krzewu, okazałe kwiatostany wysokości do 30 cm. Jest to jeden z najpiękniejszych krzewów ozdobnych, niestety nie rozpowszechniony w uprawie i nie rozmnażany w szkółkach. Rośnie wolno i wymaga troskliwej pielęgnacji.

Z lewej strony na narożniku, na martwym pniu ściętej starej topoli wspina się interesujący krzew pnący o trójlistkowych liściach, które jesienią przebarwiają się na kolor czerwony. Pędy tego pnącza przytwierdzają się silnie za pomocą korzeni wrastających w szczeliny kory. Jest to sumak jadowity (*Rhus radicans*) pochodzący z Ameryki Północnej. Sok wyciekający ze zranionych pędów i gałęzi, a także liście, wykazują silne właściwości parzące. Dotykanie liści może wywołać bolesne i przewlekłe oparzenia.

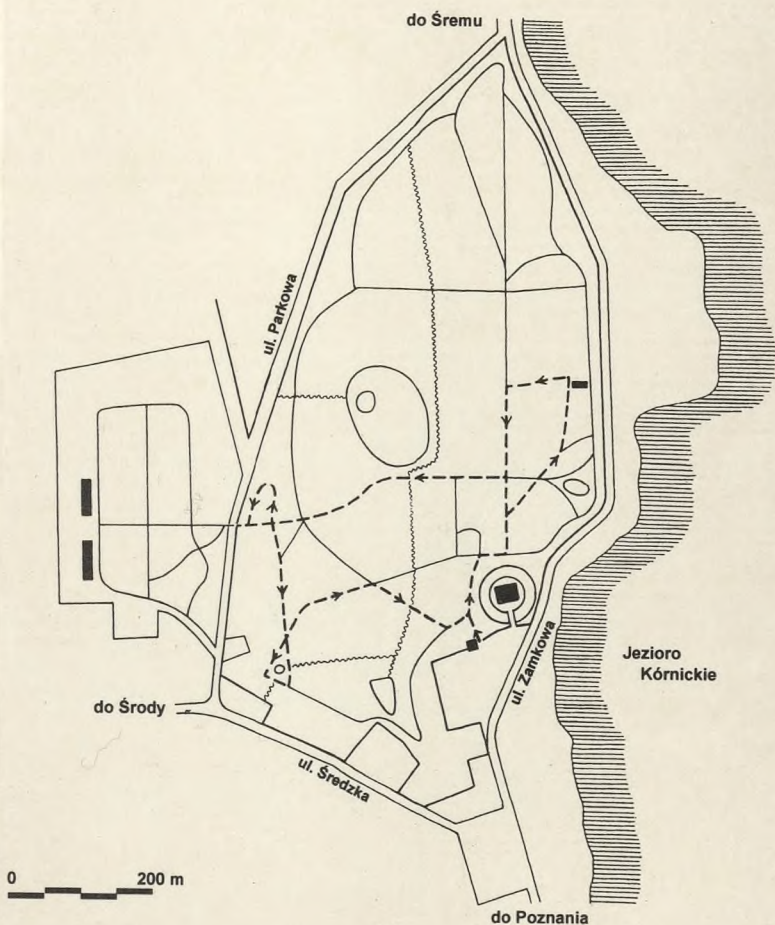
Naprzeciw sumaka rośnie niewysokie drzewo o dużych sercowatych liściach i grubych, słabo rozgałęzionych pędach. Jest to oryginalny mieszaniec chińskich topoli wiel-

kolistnych (*Populus wilsonii* i *P. lasiocarpa*) wyhodowany w Arboretum Kórnickim. Został on opisany pod nazwą *Populus × wilsocarpa*. Jest wytrzymały na niskie temperatury i bardzo dekoracyjny. Może okazać się cennym drzewem dla zadrzewień osiedlowych w miastach.

Kierujemy się ku Zamkowi i ku wyjściu z Arboretum. Z prawej strony mijamy krzewy forsycji koreańskiej (*Forsythia ovata*) i wysokie krzewy berberysu pospolitego o czerwonych liściach (*Berberis vulgaris* 'Atropurpurea').

Dochodzimy do miejsca, z którego rozpoczęliśmy zwiedzanie Arboretum.

Schemat trasy zwiedzania

21577

Biblioteka Instytutu
Dendrologii - Kórnik

A

495/2

Założenie i utrzymanie Zakładu badania, tak na stokach gór, jak i na równinach, wszystkiego, co wchodzi w zakres hodowli, życia, ochrony i należytego wyzyskania wszelkiego rodzaju drzew, tak w kraju istniejących, jak zagranicznych, mogących się krajowi zdać, leśnych, ogrodowych, użytkowych, owocowych i ozdobnych, ich drewna, owoców, liści, soków. Piecza nad Ogrodami Kórnickimi.

Z Ustawy o powołaniu
Fundacji Zakłady Kórnickie
(Dz. Ustaw nr 86, 1925)